

ELŐFIZETÉS

HELYBEN:
Egy évre ..... 24 korona.
Egy hónapra ..... 2 korona.

VEDEKEN:
Egy évre ..... 28 korona.
Egy hónapra ..... 2 k. 40 f.

ÁRDETESEK:
6-hatásos petit sor egyszer 20 fill.
minden következőnél 16 fillér.

Helyesírás 40 fillér.

ARADI KÖZLÖNY

POLITIKAI NAPILAP.

SZERKESZTŐSÉG:

Aradi és csanádi egyesült
vasutak palotájában.
TELEFON-SZÁM: 857.

KIADÓHIVATAL:

Aradi Nyomda Részvény-
Társaság.
József főherceg-ut 22. sz.
TELEFON-SZÁM: 151.

Arad, 1900.

FELELŐS SZERKESZTŐ:

Stauber József.

Szombat, november 17.

Mai számunk főbb közleményei:

Vesérezik: A miniszter beszéde.

Hegedüs Sándor Aradon.

A képviselőház ülése.

Nyilassy Mátyás öngyilkos.

A kínai háború.

Tárcza: Egy párisi gavallér. Irta: Marcel Prévost.

Regény-Csarnok: A kételkedő ember. Irta: Groller Balduin.

A miniszter beszéde.

Arad, november 16.

Hegedüs Sándor kereskedelemügyi miniszter Aradra érkezése után ama rendkívül érdekes beszédében, melyet alább közlünk s melylyel a kereskedelmi és iparkamara elnökének üdvözlő szavaira válaszolt, fontos kijelentéseket tett, melyek a kormány kereskedelemügyi politikájának ugyszólván minden nevezetesebb momentumát érintették. Annnyival is jelentősebb a miniszter beszéde, mert válaszul szolgált a kamara elnöke által őszinte nyíltsággal álmondott panaszokra; az ezekben felsorolt bajok nem csak helyi, hanem fájdalom országos bajok és már ennél fogva is a miniszter megnyugtató, felvilágosító és buzdító szavai nem tisztán helyi, hanem valósággal országos jelentőségűek. Az eszmegazdag, tartalmas beszédet az alábbiakban adjuk egész terjedelmében:

Tisztelt elnök ur, tisztelt uraim!

Nagyon örülök, hogy körükben megjelentethetem. Már az első percz a legkedvezőbb benyomással volt rám, a midőn önöket az aradi kereskedelmi és iparka-

mara saját székházában üdvözölhettem. Ez magában is a kereskedelem és az ipar jelentős fejlettségére, állandóságára és összetartására vall, a melylyel nemcsak épületet volt képes emelni magának, hanem a működésben is eredményeket kifejteni.

En, tisztelt uraim, utazásaimban a jelentékenyebb góczpontokat szándékosan és tervszerűen felkeresem, azzal a célzattal, hogy, ha csak rövid pillantásokban is, áttekinthessem az egyesek helyzetét és az összesség viszonyait, hogy közvetlenül lássam és halljam, hol vannak a bajok és melyek az eszközök, a melyekkel azok elhárítása lehetséges. (Halljuk!)

Igen tisztelt elnök ur beszédében egynehány lényeges bajt felsorolt. Ezek a bajok kétfélék; olyanok, a melyek törvényhozási intézkedésekkel vannak összefüggésben és a melyek törvényhozási intézkedésektől függetlenek. A törvényhozással összefüggő dolgokban a bajokat nem szabad elhamarkodni. Nincs a világon oly tökéletes törvény, a mely csak jót tett volna. Minden törvénynek van visszahatása és a jó eredmények mellett bajai, uátrányai, sőt veszedelme is, a melyek elhárításáról gondolkodni kell. (Helyeslés.)

De nem kell mindjárt az első perczben a törvényhozási intézkedések megváltoztatására gondolni. Mindent fel kell használni, hogy a bajokat orvosoljuk, s ha minden eszköz kimerül, akkor mondhatjuk, hogy másképp nem lehet.

A malomipar és szeszipar jelenlegi hely-

zetét csakis a törvényhozási intézkedések folyamányának feltüntetni nem lehet. Vizsgáljuk, nem-e származnak más forrásból a bajok. A malomipar érdekében az a hitem és most már tapasztalataim alapján állithatom, hogy *vasuti tarifális intézkedésekkel* sokat lehet tenni a válságba jutott malomipar kivitelének fokozása ügyében. A vidéki malomipar üzlet, melyre nagy súlyt fektetek, bámulatos gyorsasággal fejlődik a kivittl illetőleg a tarifális intézkedések következtében.

Vannak más bajok is s egészen helyesen fogta fel ezeket elnökük s amiket ő mondott, az tökéletesen belevág programomba: *a vidéki góczpontok kulturális és gazdasági fejlődésének előmozdítása.* (Elénk helyeslés és éljenzés.) Mert a nemzet egyöntetű, egészséges fejlődése csak ugy lehetséges, ha a vidéki városok fejlődésükben nem visszatartatnak, hanem fokozatosan elősegítettnek.

Azon iparágak, melyek Arad város viszonyaival a legszorosabban összefüggnek: a szeszipar és a malomipar. Hogy ezek előmozdítása lehetővé váljék, szükséges, hogy a helyi tényezők is tanácsokkal a kormányzatnak segítségére legyenek. Biztosíthatom önöket, hogy a kormány részéről nemcsak jóakarát — mert az nem elég az üdvösségre — hanem tetterő és minden rendelkezésre álló eszköz mindenkor készen fog állani. *Ha konkrét adatokkal fognak hozzám fordulni, a rendelkezéseimre álló eszközök teljes kimerítésével leszek segítségükre önöknek.* (Zajos éljenzés.)

TÁRCZA.

Egy párisi gavallér.

— Marcel Prévost. —

De Suberceaux Julien négy éve lakik a Baume-utca e szerencsésen fekvő lakásainak egyikében. Egy régi, mostmár aggregény lakásokká alakított szálló félemeletének egyik szárnya volt ez a lakás, külön lépcsővel és kijárattal a rue de la Baume-ra (talán a tulajdonos fiainak nagyobb kényelmére) — s azóta állandóan darabonkint adták bérbe, elég nagy lévén a ház, hogy ez a lakókat ne feszélyezze.

Mikor Julien először jött Párisba, 1885-ben szülővárosa mélyéből — az Aude egy falujából, — mint titkár kísérte — Aquin urat, Limaux környékén egyik előkelő bortermelőjét, kit a monarkisták egyhangulag követüknek választottak. Julien huszonegy éves korában, mint a megye legrégebb családjai egyikének utolsó fitagja, tudta, hogy szép, érezte, hogy művelt s szenvedett azon tudatban, hogy szegény. Elhatározta, hogy emelkedni fog minden áron.

De Julien, bár igazán szép, igazán csábító bolt, tulságosan szerette a nőket. Vágya fékezhetlen őszintesége keresztülhuzta hódítási terveit. Egész addig a napig, mikor Maudal találkozott, csak egy fiatal, igen elegáns és ünnepeit dél-francia volt. Elég nagy lábón

élt, hálás szerencsésének a játéokban és Asquin bőkezűségének, ki számláit szivességből fizette; mert a képviselő hatvan éve daczára is szerette az asszonyokat s természetesen az ideálistát játszotta auderi választói előtt. A rue de la baume-i lakást így Asquin bérelte és fizette Julien nevében, ki azon feltétellel használhatta, hogy időről-időre átengedi a képviselőnek a rendez-vous-i számára.

Mikor Julien abban az időben azt mondta magában: „Elveszem Maudot“, azt képzelhette, hogy követi programját: hódít és gazdagodik; a tény az volt, hogy Maud egy csapással legigázta ezt a gyenge, kalandornak látszó szívet. Uralkodott rajta mindenestre szépsége, királynői bája következtében is, de meghajlott előtte különösen azért, mert fölismerte benne azt a lelket, melyet magának óhajtott s mely neki hiányzott. Maud tizennyolcz éves korában tudta, hogy vagyonilag tönkre van téve. Gyermekekora óta férfiaktól körülrajongva, hirtelen hódításokat megunva, ismerte annak nehézségét, őket a maga számára megtartani, ilyen közepes hozománnyal a házasságig vinni. Kétszer ismerte meg a Párisba behozott „flirt“ keserű utóizét, mely a jelölt eltűnésével végződött, amint a vagyon igazi állását megtudta. Ettől fogva a házasság volt a föld, melyet meg kellett hódítani erővel vagy csellel: így találkoztak ő és Julien, mint fölfegyverzett ellenfelek.

Julien lett a vakabb és legigázottabb, de

Maud, bár elkeseredve ez előreláthatlan verevésben, bevallani volt kénytelen, hogy ő is megvan hódítva s ellenálló ereje megtörik a férfi csókja előtt, kinek nem akarta magát odaadni. Keményen megfizettette vele a saját gyöngeségét: kijelentette, hogy férjhez megy, amikor neki tetszik; hogy bizonyos módon ideiglenesen átengedi neki életét, csak félig kötötte le magát. Julien alávetette magát, aztán Maud megerősítette tegnap még ingadozó elhatározását. Legyen! Félig-meddig kedvese lesz ennek a bámulatos leánynak azon napig, amikor férjhez megy, szeretője lesz a lakodalom utáni napon.

Első találkozásukat követő évtől fogva a kedvezőtlen körülmények még jobban elkeserítették s elhatározásuk még erősödött, együttesen szövetséges társakként haladni a társadalom ellen, mely miatt szenvedniök kell.

Ez időben Julienre mozgalmas élet várt. Az 1889-iki választásoknál Asquin ur megbuktatott republikánus ellenfelével szemben. A fiatal titkár egyedül találta magát Párisban s ezzel eltűnt mellőle az a barátságos erszény, mely legalább a rue de la baume-i lakást több évre kibérelte s neki átengedte volt. Suberceaux maga előtt látta a mélységet, melynek széléről visszarántották két hónapon keresztül Ausquin gyakori utazásai Párisba.

Az 1890. év végén Ausquin hirtelen meghalt, Suberceaux örökségre számított. De az ő számára a végrendelet néma volt.

Ami a többi iparágat, így a *borüzletet* illeti, ámbár nem tartozik reszortomba, azt hiszem, jól cselekszik akár a kamara, akár más testület, ha erre nézve az illetékes miniszternek felvilágosítással szolgál. Mert minél több oldalról jön információ, annál hamarabb érik meg a dolog.

Közelebb áll hozzám és programomnak fontos része a *kézműipar*. Itt még sokkal nehezebb a helyzet. Tisztelt elnök ur felsorolta azokat az eszközöket, melyeket működésben én is észrevettem, de végül hozzátette a bunkót: „csak addig, míg elérjük az *önálló vámterületet*.”

Igen tisztelt uraim, én őszinte ember vagyok, de meg kötelességem is megjelölni azokat a feladatokat, melyek mellett s rendelkezésre álló, minden eszközzel a kisipart a visszaesésből megóvni, a nagyipart pedig fejlődésében előmozdítani és konszolidálni lehet. — Félreismerik azok a helyzetet, akik minden bajnak egyetlen panaceáját az *önálló vámterületben* látják. Nem lehetünk annyira foloritikusok, hogy addig összetegyük kezeinket, míg egyiknek vagy másinak meggyőződése érvényesül — hanem dolgozva be kell látnunk azt, hogy az a mi minket első sorban érdekel, a kisipar fejlesztése három dolgon áll, ezek: *a szakszerű kiképzés, a hitel nyújtás és a versenyképesség fokozása*, tudniillik, hogy az iparos minél olcsóbb és tökéletesebb dolgot produkáljon.

A hitel fokozására szövetkezetek útján érjük el, mert egymagában a kisiparos gyenge. A szakképzettség kiválóan fontos: a szakképzett egyén agyában hordja a versenyképességet. Minél kevesebb idő és anyagpazarlással előállítani a cikket; szakértelemmel eszközt, anyagot jól megválasztani, kevés idő alatt jól produkálni: ez a versenyképesség.

A produkció olcsóvá tételéhez szükséges a nyers anyag olcsó beszerzése, ami szövetkezetek útján válik lehetővé; a közműhelyek létesítése, ahol az iparos jobban felhasználhatja az erőt s jobbat produkálhat. Talán tudják, hogy *Aradot* illetőleg tárgyalások folynak az iránt, hogy ily közműhely létesüljön. A tárgya-

lások néhány nap múlva befejezettek és *én rajta leszek, hogy az aradi közműhely minél életképesebbé legyen*. Hieronymi Károly, az önök képviselője bámulatos kitartást tanusított ez ügyben, mint mindenben, ami Aradot illeti. (Eljenzés.)

Ha az iparosnak szüksége volt segélyre, régebben úgy jártak el, hogy a megszorult iparosnak a *fond perdu* — vagy pedig a visszafizetés fejében apróbb kölcsönöket osztottak. Ez azonban olyan volt, mint az égő talajra hullott vízecspe, amely elpárolog. A szegény embernek momentán segélyre jó volt a pénz, talán adósságokat is fizetett belőle, de iparát nem fejlesztette. Ezt az eljárást, mikor miniszter lettem, beszünttettem. Nem kegyetlenségéből történt ez, hanem azon elvből: semmi pénzsegély, de minden felszerelés, bármilyen gép, szerszám, tanulmány utazások. *Es eziránt bárki fordul hozzám, ha látom benne a komoly szándékot, nem fogja megbánni*. (Lelkes éljenzés és taps.)

Ha a kisipart ezen rendelkezésre álló eszközökkel fejlesztettük, gépekkel elláttuk, a nyers anyagok olcsó beszerzését és hitelének javítását a szövetkezetek által lehetővé tettük, akkor megtettük, ami a jelen körülmények között lehetséges s nem mondom, hogy akkor biztosítottuk a boldogságát a kisiparosnak, de a megélhetését mindenestre.

Vannak negatív intézkedések is: elhárítani mindazt, ami fejlődésében akadályozza, így a tisztességtelen versenyt, mely alattomosan pusztító féreg az ipar és kereskedelem testén. A kormányhatóság eddig is sokat megtett, de a jövőre még többre van elkészülve. Megteszünk mindent, ami központi hatalmunk részéről lehetséges, természetes, hogy a helyi hatóságok és testületek támogatására számítva. Tulságba ne essünk, erőszakhoz ne forduljunk, de lanyhák se legyünk.

A közvélemény figyelmét elkerülte, de én kiváló sulyt helyezek arra a középosztályra, mely a kisiparos és a gyáros között van, a *közép mesteremberekre*. Ez az osztály szerszámokkal, gépfelszerelésekkel 5—50 segéddel dolgozik, oly versenyképességgel rendelkezik, melylyel nem bír a

kisiparos és oly biztonsággal, mely a nagygyárosnak rizikójánál fogva nincs meg. Itt nem a részvénytársaságok igazgatóságának és felügyelőbizottságának avatatlan keze, hanem az apától örökölt, vérében levő, saját egészséges érzék működik. Ennek klasszikus példáját láttam Temesvárott. Egy iparos, akit megszólítottam, elmondta, hogy két-három, majd fokozatosan több emberrel dolgozott, ezt a szerszámot, azt a gépet vette meg s most harmincz, vagy negyven segéde van. Kérdeztem: mit csinál, van-e megrendelése. Azt felelte: Van megrendelés, dolog elég, nehéz időt élünk, de ezt csak abban érzem, hogy lassabban fizetnek. Szavamra mondom, alig van nagyobb örömm, mint ha ilyen mesterembert látok. Ezt az osztályt kell fejleszteni, mert irányt tud adni a polgári társadalomnak s vagyoniilag is oly független, hogy senkinek sem politikailag, sem társadalmilag alárendelve nincsen. (Élénk helyeslés.)

Azt hiszem, hogy felsorolt érzéseim olyanok, hogy azokat sem a közös, sem az önálló vámterület szempontjából felvetendő érdekek nem érintik. (Ugy van!) Őszinte és becsületes ember vagyok s kimondom, hogy bünt, a haza ellen való vétket vetünk el, ha az iparos osztálynak a fenti értelemben való erősítésére minden eszközt fel nem használunk. Az idő és a helyzet nem olyan, hogy várhassunk elvi győzelemre, vagy rendszerváltozásra. A kis existenciák érdekei pillanatnyi halasztást sem tűrnek.

Még egy tényezőt kell megnyernünk s ez a közönség. És nyíltan kimondom, nincs az a kemény vád, melyet fejére ne dobnék, s melylyel ne illelném a magyar közönséget. Mihelyt a firmán furcsa nevet lát, nem keresi fel a becsületével helytálló mesterembert, hanem a hasznosság tekintetében ellenőrizhetetlen tényezőkkel lép érintkezésbe. Térjünk e tekintetben vissza régi szokásainkhoz, ismerőseinket keressük fel, azoknál dolgoztassunk, amennyiben az ár és minőség tekintetében megfelelő. Odáig nem megyünk, mint a hatvan év előtti időben a *Védegyelet*: rákényszeríteni magasabb áron a rossz minőségű árut a közönségre, az visszaesés lenne. A közönség pénzét a hazafiság jelszavával kizsarolni, izlése ellen vétetni nem szabad. A közönség izlését ma már kielégíti a hazai ipar is és viszont arra kell törekedni, hogy a hazai ipar minél jobban emelkedjék az izlésben. Ha e két tényező összefog, megmenthetjük az ipart s ezt isten után reményelem is.

Jól esett, hogy igen tisztelt elnök ur beszédében nem dicséreteket, hanem *őszinte panaszokat* hallottam. Tessék ezt követni, szívesen veszem akár négy, akár hat, akár husz szem közt. Szívesen veszem, táskámba teszem, magammal viszem és ami tehetséges, megteszem. Isten áldja meg önöket! (Perczekig zugó, lelkes éljenzés és taps.)

TÁVIRATOK.

A cenzúra eltörlése.

Berlin, november 16. Bergmann képviselő indítványt nyújtott be a birodalomgyűléshez a színházi cenzúra eltörlése dolgában. Az indítvány szerint az ipartörvénynek az a rendelkezése, hogy színházi vállalatok engedélykötelesek, azzal egészí-

Amikor Maud és Julien a végzet sulyát legnehezebben érezték magukon, abban az időben szerették egymást legégőbb szerelemmel. Julien mindennap egész órákat töltött Maud szobájában, aki nem mozdult oldala mellől; hozzászokott lassankint e befejezetlen tudós szüzek előtt ismeretlen szerelemnek veszedelmes izéhez, mely százszor izgatóbb, mint a közönséges szerelmek könnyű és teljes boldogsága. Hatalmasan szerető kedélyével, határozott szemérmelenségével Julien szolgájává, sajátjává tette. Mellette Julien az életet az ő szemével nézte; elfogadta ezt a rettentő tervet: csak félig kedvesének szeretőjévé a lakodalomig, megmaradni szeretőjének a lakodalom után. . . . Nem fogadta el belső küzdelmek nélkül. Maud más lesz, asszonynya lesz más által! Elviselhetette ezt lázadás nélkül?

E gondolatok kinozták a februári homályos délután vége felé, amint lázban, izgatottan várta lakásán Maudot.

— Gyujtsa meg a gázt öltözőszobámban, Constant, tegyen bele meleg vizet, készítse elő a fürdőt.

Constant, elvéve az urától a botját, kabátját és kalapját, előtte ment a szalonba, melyet a kialvó tűz parazsa világitott s kezdte az ablakokat kinyitogatni.

— Ne, ne nyisson sehoh. . . gyujtsa meg itt is lámpákat. . .

Ez a puha árnyék, homály, amelyben ott-honát találta, megtetszett neki. Abban akart megmaradni, míg el nem jött az imádott. Né-

hány percz múlva egyedül volt öltözőjében. Soha sem segítettett magának Constanttól, meg volt benne az az ösztönszerű undor a férfiak meztelen testének érintkezésétől, ami jellemzi azokat, a kik számára az asszony az egész élet. Egyetlen férfi test harmonikus vonásait, illatos sáppadságát, gyöngéd mozdulatait szerette megfigyelni és ez a test az volt, melynek képét langyos douche sugarai alatt az öltöző egy egész oldalát elfoglaló tükör lapja e pillanatban visszaverte: önön magáé.

Kicsinyes gonddal ápolta a testét.

De bármennyire puhított, czirógatta magát, azért senki sem volt gyakorlottabb minden sportban, mint ez az asszony, senki sem volt bátrabb a pisztoly, vagy kard-él előtt. Arrogáns és kihívó lévén a férfiakkal szemben, éppen a nők voltak, akik legyőzték és kedvük szerint bántak vele.

Selyem ingben, pyrenei gyapot-hálóköntöse alatt, átment a hálószobán a szalonba. Julien órájára nézett: nyolcz óra öt percz. Becsengette Constantot.

— Constant, madame nemsokára jön. Elkészíti a szamovárt és a süteményeket az ebédlőben. Azután fölmege a szobájába s ott marad, amíg nem csöngetek.

Constant meghajolt és kiment. Egyedül maradt Julien, a pamlag vánkosit párnákkal elhelyezve, végig feküdt rajtuk és ábrándozott. . . .

tendő ki, hogy egyes színelőadásokhoz, ugyszintén ének- és szavalati előadásokhoz és előképek rendezéséhez nem kell előzetes engedélyt kérni. Ugyanilyen rendelkezést akar az indítványozó ilyen előadások nem iparszerű rendezésére nézve is.

A transzváli háború.

Fokváros, november 16. Szinpokában, Kingwilliamstown mellett, a benszülöttek között járvány lépett fel, amelyről azt hiszik, hogy pestis. A járvány egy embernek a családjában mutatkozott először, a ki nemrég tért vissza a Modder-River vidékéről. Nyolcz beteg személy közül három már meghalt, egy pedig halálán van. A miniszterelnök kétségtelennek tartja, hogy a betegség bubopestis. — Eddigél csak is a benszülöttek telepein fordultak elő megbetegedések. — A fehér lakosság még nem forog veszélyben. A hatóságok minden óvintézkedést megtettek.

Hegedüs Sándor Aradon.

— Az Aradi Közlöny tudósítójától. —

Arad, november 16.

Hosszu időn keresztül emlékezetes marad a mai nap Aradon. Hegedüs Sándor kereskedelemügyi miniszter tisztelte meg látogatásával városunkat, hogy közvetlen benyomásaival szerezzen tapasztalatot magának Arad kereskedelméről és iparáról.

Az impresszióról, melyet magával visz, az esti banketten őszinte nyilatkozatot tett a miniszter. Elmondta, hogy sok szépet látott Aradon, de nem anélkül egészen, hogy egy-két elszomorító dolog is szemébe ne öltött volna.

E nyilatkozat arra vall, hogy Hegedüs Sándor nemcsak tudással és jóakarattal rendelkezik, hanem van éleslátása is, és sikerült neki az ünnepi fényben észrevenni fogyatkozásainkat is, amely fogyatkozásokon segíteni épen az ő feladata lesz.

Fogadtatás a vasutnál.

A miniszter, mint megirtuk, az elmúlt éjjel érkezett meg Temesvárról. Az éjszakát a szalon kocsiában töltötte az állomáson.

Reggel 8 óra 45 perczkor tölték elő a szalon kocsit, ekkor volt a miniszter fogadtatása. Ez időre a Perronon nagy számmal gyülekeztek egybe a város előkelőségei, hatóságok fejei, iparosok, kereskedők és mások. Ott volt Urbán Iván főispán, Salacz Gyula polgármester, Vásárhelyi Béla főrendiházi tag, Hieronymi Károly országgyűlési képviselő, Kristyóry János kamarai, Nikolits Péter ipartestületi elnök, Tagányi István, Sarlot Domokos főkapitány, Dálnoki-Nagy Lajos alispán, Schöpplin Agost nagyváradai posta és távirda igazgató, Mark Károly tüzletvezető, Fetter Géza, Hegedüs László, Dobiáschi József, Kohn S. N., Domány József, Éles Ármin, Funkelstein József, Marschall Lajos dr., Edvi-Ilés László, Lendvai Sándor, Gebhart István, Weisz Sándor, Ábrai Lajos, Boros István, Wechsler József, Pollák Vilmos, Reinhart Gyula és még sokan.

Az állomási épület előtt nagy közönség állott, melyen túl hosszan sorakoztak a várakozó kocsik. Az indóházat fellobogozták ez alkalomra.

Mikor a kitűzött időben elölt szalon kocsi a Perronra ért, elsőnek Hegedüs Sándor miniszter lépett le nagy éljenzés között, majd követte a kísérete: Vértessy Kálmán miniszteri osztálytanácsos, Hollán Gyula miniszteri titkár,

majd a vele utazó képviselők: Fülöpp Béla, Teleszky Kristóf, Manaszgy György, Szivák Imre és Bessenyei Ferencz.

A minisztert Urbán Iván üdvözölte először a következő szavakkal:

Nagyméltóságú kereskedelemügyi miniszter ur! Szívem igaz őszinteségével üdvözölöm Nagyméltóságodat és köszönöm, hogy nem kimélt időt és fáradságot, kegyes volt körülünkben oly czélből megjelenni, hogy Arad sz. kir. város és ennek lelkes és áldozatkész polgársága által az ipar és kereskedelem terén kifejtett haladásáról és tevékenységéről magának személyesen meggyőződést szerezzen. Miért is őszinte magyar vendégszeretettel üdvözölve csak annyit mondok: Isten hozta Nagyméltóságodat!

A miniszter rövid, meleg szavakban köszönte meg az üdvözlést. Örömmel tölti el — mondta — hogy a kora reggeli órákban ilyen szépszámban jöttek ki az állomásra. Nagy örömmel jött Aradra, hogy ennek kereskedelme és ipara felől személyes tapasztalatokat szerezzen.

Salacz Gyula polgármester a város polgársága nevében köszöntötte. Szívünk, lelkünk örömmel van telve — mondta — azzal a kegygyel, hogy a város a minisztert falai között üdvözölheti. Kívánja, hogy érezze jól magát körülünkben.

A miniszter az újabb ovációt is megköszönte. Ezután fogatába szállott.

Hosszu kocsisorban indult a város felé a miniszter, kísérete és a fogadtatására gyűltek. A kocsisort Sarlot Domokos főkapitány vezette. Ezután következett a miniszter a főispánnal.

A fogadóban

A minisztert a Központi szálló-ba vitte fogata. A szálloda első emeletén három szoba volt berendezve az ő és szűkebb kísérete számára. Szobájában átöltözködött, majd megreggelizett.

A szálló előtt nagy néptömeg várta a miniszter érkezését. Ez a csődület az egész nap folyamán megmaradt a Központi előtt, melynek kapujában, főképen reggel, igen élénk volt az élet. Diszbe öltözött rendőrök, megyei huszárok állottak ott, meg a miniszter uniformisos szolgálói. Egész nap diszorségét állt a kapu előtt egy-egy csász. és kir. baka. Sokan azt hitték, ez is a miniszterlátogatás miatt van, pedig a baka a szállodában tartózkodó Lovettó altábornagy miatt strázsált.

Fél órát töltött a miniszter a Központiban, azután megkezdte látogatásait.

A kamarában.

A szállodából első utját a kereskedelmi- és iparkamarába intézte a miniszter kíséretével. A kamarai székház előcsarnokában Kristyóry János kamarai elnök, Nikolits Péter ipartestületi elnök vártak a miniszterre, kit Kristyóry fogadott rövid üdvözléssel.

Üdvözlés a kereskedelmi és iparkamarában.

A nagy ülés teremben együtt voltak már ekkor a kamarai tagok teljes számban. Hangos éljenzéssel fogadták a belépő Hieronymi Károly képviselőt s a többi vendégeket. A miniszter Urbán Iván főispán, Salacz Gyula polgármester kíséretében jelent meg a teremben, hol erre zugó éljenzés hangzott fel. A miniszter az emelvényen lévő asztalhoz lépett, mellette a főispán állott, míg távolabb Kristyóry János kamarai elnök, ki üdvözlő beszédet intézett a miniszterhez. E beszéd, mely a kegyelmes ur tetszését láthatólag megnyerte, nem sablonos dicshimnusz volt, hanem a miniszter iránt érzett bizalom kifejezése mellett, hü jellemzője az aradi kereskedelem és ipar helyzetének, nem tekintve el annak sötét oldalaitól sem. A tartalmas, szép beszéd szösz szerint a következő:

Nagyméltóságú Miniszter ur!
Kegyelmes Uram!

Az aradi kereskedelmi és iparkamara nevében őszinte tisztelettel, teljes bizalommal üdvözöljük Nagyméltóságodat e falak között és kérjük, ugy a kamarai intézmény, mint a kerület kereskedői és iparosai részére hatóságos támogatását.

A helyzet, melyben kereskedő és iparos osztályunk és egyben kereskedelmünk és iparunk van, igen súlyos. Egykor Arad erős kereskedelmi központ volt és élénk forgalmu, keresett iparral birt, az utóbbi évek válságai azonban kemény megpróbáltatásnak vetették alá mind a kettőt. A kormányzati életlen bevett területfelosztás szerint Arad nem esik ama városok sorába, a melyek központokul tekintetnek s így vajmi kevés részünk volt olyan gyámolításban, mely közvetlenül vagy közvetve a kereskedelmi és ipari forgalom emelésére vezettek volna. Magunk erejére hagyatva, egyrészt erős versenytársakkal, másrészt a megváltozott közviszonyokkal és az általános szegényesedéssel kell megküzdenünk. Így az itt található sok közgazdasági erő részben teljesen lekölte marad, részben nem érvényesülhet eléggé és iparunk, kereskedelmünk pangásnak indul.

Nagyméltóságod programjának az a része, mely a közgazdasági góczpontok létesítését célozza, igaz örömmel, ajánló reménnyel tölt el bennünket. Mert az a szerény véleményünk, hogy Nagyméltóságod itt körültekintve, a helyzetet és a viszonyokat közvetlen közletről megismerve, felfogja itt találni ama kereteket, a melyek egészséges, lüktető közgazdasági élettel tölthetők ki, de azokat a tényezőket is, melyeknek segélye Arad ismét azzá tehető, a mi a múltban volt.

Tudjuk, kegyelmes Uram, hogy csupán az államnak és a kormánynak támogatásától nem várhatunk mindent. A kamarai kerület kereskedői és iparosai készséggel veszik ki részüket a munkából, mely hazafiui kötelességük is, de nem tagadjuk, hogy a mi igyekezetünk e támogatás nélkül meddő marad. Azért olyan állami és kormányi intézkedéseket kell kérnünk, melyek bennünket segítsenek.

Hogy csak egy pár tényre utaljak: szesziparunkat, mely előbb az országban a legnagyobb volt, tönkretették az újabb törvényhozási rendelkezések; malomiparunk nagyon sanyli a liszt kivétel megapadását, a mire szintén törvényhozási intézkedések hatottak közre és mindkét iparág megbénulása virágzó gabonakereskedésünk forgalmát szállította le, ekkép egy nagy vidék termelő közönségét is szűkebb helyzetbe hozta és ez által heti vásáraink megcsökkentek, aminek folytán ugy kis kézműiparosaink, mint kereskedőink, nemkülönben az amugy is kulturális czélokra, oktatás ügyre sokat áldozó városunk jövedelme nagy kárát vallja. Szólóhegyeink már be vannak újra ültetve, de az előbbi jólét egyik biztosítója, a borkereskedés pang, mert az olasz borok behozatala oly alacsonyra szállítja le a keresletet, hogy szinte kárba vesznek a rekonstrukció áldozatai. A kézműiparnak minden piacát elveszik a beözönlő osztrák készítmények, daczára annak, hogy ez az ipar technikailag óriásit haladt és ha még munkagépekkel, az azok hajtásához szükséges erő-átvitellel és kézműhelyekkel segítetik, minden irányban versenyképessé lehet.

A Nagyméltóságod bölcsessége, bizunk benne, megtalálja azokat az eszközöket, a melyekkel sok bajunk legalább részben orvosolható addig is, míg eljön az idő, melyben az egyedül biztos orvosozt: a közgazdasági önállóságot megnyerjük. Azért mély tisztelettel arra kérjük Nagyméltóságodat, kegyeskedjék jó indulatát reá fordítani Aradra, mely nem a nevéhez fűződő történeti gyászemlék által, de a munka, a szorgalom, a hasznos tevékenység segélyével igyekszik kiemelkedővé válni jelenben és jövőben.

Isten hozta körülünkbe Nagyméltóságodat. Adjon erőt kegyelmes Uramnak, hogy áldásos működését minél több siker koronázhassa! (Lelkes éljenzés).

Hegedüs Sándor miniszternek a beszédre adott nagy jelentőségű, és kiválóan érdekes válaszát lapunk vezérhelyén adjuk.

Az iparosok küldöttsége.

A kamara ülésterméből a szomszédos terembe vonult a miniszter, hol az ipartestület tagjai élén Nikolits Péter elnök a következő meleghangú, szép beszéddel fogadta:

Kegyelmes Uram!

Az aradi ipartestület mély tisztelettel és bizalommal üdvözli Nagyméltóságodat és ajánlja a kézműiparosok érdekét nagybecsű jóakarataiba.

Ennek a városnak az ipara egykor jelentékeny volt, de a kontárság, a nagy verseny és az idegen portékák beözönlése szinte üressé tette a műhelyeket. Ezernél több iparosunk nehéz sorssal küzd a megélhetésért.

Nagyméltóságod buzdító példája, lelkesedése reményt önt belénk, hogy jobb jövőnek nézhetünk eléje. Ebben a reményben szívből kiáltjuk:

Isten tartsa Nagyméltóságodat iparunk javára sokáig! Éljen! (Éljenzés.)

A miniszter válaszában kijelenti, hogy igen jó néven veszi az ipartestület tiszteletét. Kéri a megjelenteket, legyenek meggyőződve jóakaratairól, támogatásáról.

Beszélgetés a szövetkezetről és a betegsegélyzésről.

Ezután hosszabban beszélgetett a miniszter Kristyóry és Nikolits elnökökkel, majd Kiss Ferencz ipartestületi titkárral. Utóbbihoz több kérdést intézett a szövetkezeti ügyeket illetően.

— Jónak tartják itt a szövetkezeti központot? — kérdé.

— Teljesen megfelelnek — mondta Kiss.

— Hát a szövetkezet államosítása be válnék-e?

— Itt volna már az ideje — szólalt meg a miniszter háta megett egy hang.

— Ha oda sem nézek, tudom Kristyóry beszél — mondta mosolyogva a miniszter. S csakugyan így is volt.

— Még korán lenne az államosítás — szólott közbe Kiss. Arra majd csak a közigazgatás államosítása után térhetünk.

A kerületi betegsegélyző pénztár részéről Tenner Lajos, a közuti vaspálya és téglagyár részvénytársaság igazgatója, a pénztár alelnöke vezetése alatt ott voltak: Wappel Viktor, Tumó Lajos, Tenner Adolf és Westman Gyula igazgatók, Knothy Géza pénztáros, Sárga Károly ellenőr.

A miniszter megkérdezte Tenner Lajost:

— Van-e valami panaszuk?

— A gyógyszereszekre lenne. Nem akarunk engedni, kartellben állanak.

— Uj gyógyszerteráriumot kell felállítani, az majd segít — szólott a miniszter.

— Nem kap uj gyógyszerterárium engedélyt, kegyelmes uram.

— Próbálják meg, mert a dolgon segíteni kell.

— Hát a vidékkel hogy állanak?

— Gyengén; kevés a tagunk, csupán Soborsin és Pécska számítanak. A bizalmi férfiakon mulik a dolog.

— Tehát helyesnek tartják a törvénytervezetben azt, hogy a bizalmi férfiak a községi előljárásiágából teljenek ki.

— Igen.

Ezután Assael József és Weinberger Ferencz ékszereszekkel beszélt a miniszter. Az ékszereszeknek a zálogházakra vonatkozó panaszát helyeselte. Majd Mihalik Józseffel, Éles Arminnal, Sárga Károlylyal, Czeiler Istvánnal, Varga Józseffel, Solymossal, Berán Antallal, több iparossal és kereskedővel folytatott beszélgetést,

de az idő mulott és a miniszternek még sokfelé volt utja, tehát eltávozott.

A fa- és fémipar-iskolában.

A kamarából a közel lévő fa- és fémipar-iskolába vonult át a miniszter. Vig iparoktatási főigazgató és Nesnera Aladár szakiskolai igazgató fogadták. Nesnera üdvözölte a felügyelő bizottság és a tanári kar nevében. Beszédében felemlítette a kormány intencziót, melyeket az aradival hasonló intézetekkel elérni óhajt s örülnek most, hogy bemutatathatják törekvéseiket és munkájukat, melyből mindenki meggyőződhetik arról, hogy komoly munkával igyekeznek a kitűzött cél elérésére. Ehhez a komoly munkához kéri a miniszter jóindulatát.

A miniszter ezután felhaladt a lépcsőn, melynek két oldalán az iskola kék zubbonyos, fekete sapkás, növendékei állottak sorfalat. Először a nagyteremben lévő kiállítást nézte meg a miniszter, ki egyes szebb tárgyaknál hosszabban időzött. Különösen megnyerte tetszését egy fából való iratszekrény, melyet a zürichi magyar egyesület budapesti fiókja számára készítettek, egy kovácsolt vas dohányzóasztal, meg egy különös formájú, amerikai íróasztal.

A nagyterem után a rajztermek, majd műhelyek következtek. Minden műhelyben szorgalmasan folyt a munka mintha egyedül lennének az apró és serdülő munkások. Kalapáltak a tüzes vasat, mozgott a fújtató, hult a gyaluforgács, hogy öröme tellett benne, aki látta. S a miniszternek ugyancsak öröme szolgált.

Magyarázatokkal Nesnera Aladár igazgatón kívül Reinhart Kálmán és Jankó Gyula faipari, Bejczy Árpád és Simonffy Aladár fémipari szaktanárok s Réthy Ödön szabadkézi rajztanár szolgáltak; a műhelyekben pedig Müllig, Ambros, Bartos és Keresztury művezetők.

Mielőtt megelégedésének élénk kifejezése után távozott volna a miniszter, nevét beírta az emlékkönyvbe. Követték példáját: Hieronymi Károly képviselő, Vásárhelyi Béla főrendiházi tag és a miniszter kíséretében lévő képviselők.

Látogatás két gyárban.

A miniszter a fa- és fémipari szakiskolából kíséretével együtt Kotsis Lajos műtéglagyárába hajtatott, melynek bejáratánál a gyár tulajdonosa, felékesítve a Ferencz József-lovagrenddel, fogadta és üdvözölte pár szóval a magas vendéget.

A bejáratnál megnézte a sajtolt téglákat, melyet Magyarországon csak két gyár készít: egy budapesti és az aradi. Hegedüs Sándor nagy érdeklődéssel kérdezősködött a téglák előállítására felől, majd azt kérdezte:

— Mióta készíti ezeket a téglákat?

— Tavaj óta, kegyelmes uram.

— Ugye-bár, ugyanazon anyagból dolgozik ön is, mint a pesti gyár?

— Nem, egészen más szisztéma szerint. Az anyag ugyanaz. Csak a feldolgozás rendszere, a méz felhasználása meg nálam máskép.

— A pesti cég sokat panaszkodik — mondta a miniszter — hogy nincs megrendelés.

— Ez nálam is hiányzik — felelt Kotsis őszintén.

— Saját rizikójára dolgozik ön?

— Igen.

— Nagyon kíváncsún tartom — fejezte be szavait a miniszter — hogy a vállalkozása sikerrel járjon. A pesti gyárnak megígértem, hogy gyártmányával az államvasutaknál kíséreltet teszek. Küldjön fel ön is mintát, az aradi gyártmánnyal is tehetünk próbát.

Ki lévén szabva az idő, a miniszter befe-

jezte látogatását és áthajtatott a szalmapapír-anyaggyárba.

Itt a munkások éljenző sorfala közt gördültek be a hintók. A minisztert a gyár tulajdonosainak képviselőjében Frankl József, a Budapesti Bankegyesület igazgatója fogadta, kihez Hegedüs így szólott:

— Ah, itt régi ismerősre találtam!

Frankl bemutatta Némethyt, a gyár igazgatóját, valamint a főbb tisztviselőket.

A hatalmas, nagyarányú gyár igen meglepte a minisztert. Rendkívül érdeklődve járta be annak összes helyiségeit s folyton kérdezősködött a gyártmányok aránya, minősége, a kivitel felől. Örömmel hallotta, hogy a gyár a legjobb auspiciumok közt kezdte meg működését s jövőre már kétszerezett erővel láthat munkához.

Különösen a kész papír-anyag keltette fel miniszter figyelmét, a mint az óriási gépből tömör formában kikerült. A papír-anyagot maga a gép átlukgatja, hogy a kivitel alkalmával kisebb elvámolási teher alá kerüljön, mint feldolgozandó anyag és nem mint kész papiros. Meg is kérdezte a miniszter rögtön régi ismerősétől, az őt kalauzoló Frankl igazgatótól.

— Hová viszik ki a gyár készítményét?

— Romániába, Olaszországba, azonfelül szállítunk Ausztria-Magyarország csaknem összes papirgyáraiba.

Némethy igazgatóhoz fordulva így szólott:

— Ön, a mint hallom, kormányozható léggömb feltalálásáról is foglalkozik, még pedig sikerrel. Gratulálok hozzá!

Az igazgató szerényen megköszönte a kitüntető figyelmet.

A hatalmas zuzó-gépek is lekötötték a miniszter figyelmét, nemkülönben az a helyiség, hol a felhasznált anyagból újból kiválasztják a szódát.

— Honnan szerzik be a gyártáshoz szükséges ként — kérdezte a miniszter.

— Nagy-Borocskáról, kegyelmes uram — volt a válasz. — A mit csak lehet, mindent magyar anyagból használunk fel.

— És tudják eléggé értékesíteni gyártmányukat?

— Nagybárára igen, kegyelmes uram.

— Örülök, hogy láthattam ezt a szép, hatalmas gyárat — fejezte be szavait a miniszter s megelégedésének a látottak felett újból kifejezést adva, a városházára hajtatott, hogy ott a küldöttségeket fogadja.

A tisztelgő küldöttségek.

Fél 11-re járt az idő, midőn Hegedüs Sándor nagy kíséretével, fényes magánfogatok hosszú sorával a városházára érkezett, hogy a küldöttségek tisztelgését fogadja. A fellebogozott városháza előtt óriási tömeg állt sorfalat, a mely a minisztert, midőn Urbán Iván főispán társaságában kocsijáról leszállt, hosszú lelkes éljenzéssel üdvözölte.

Ezalatt a széképület nagy termében már összegyűltek a küldöttségek s várták, míg a miniszter elé járulhatnak. Hegedüs Sándor egy kissé pihent, majd a főispáni szobában reggelit vett magához, aztán pedig a küldöttségeket fogadta.

Az egyes deputációkat a főispáni terem bejáratánál Sorbán János főispáni titkár állította össze, oda bent pedig Hollán Sándor miniszteri titkár jelentette be a magas vendégnek. Közel volt már délhez, mikor az utolsó deputáció eltávozott. Valamennyi a miniszter rokonszenves, barátságos egyéniségének tudatát s lekötőlegző ígéreteit vitte magával.

A küldöttségek a következő sorrendben érkeztek:

A klérus.

Goldis József gör. kel. román püspököt a miniszter külön fogadta. Hosszasan, barátságosan elbeszélgetett vele egyházmegyéje ügyeiről s papságáról.

Azután együttesen bejött a klérus: Csák Czírjék dr. tartományi rendfőnök vezetése alatt a helybeli összes minorita lelkészek Nits Pál házfőnökkel, Pap Ignác gör. kel. román protosyncellus, Stefanucz János szentszéki titkár, aradi gör. kel. esperes-helyettes, Csécsi Imre ev. ref. lelkész, Rosenberg Sándor dr. főrabbi és Teleszku György gör. kath. esperes.

Csák Czírjék rendfőnök a minisztert a következő beszéddel üdvözölte:

Nagyméltóságú Miniszter,
Kegyelmes Úrunk!

A magyar kormány egyik legkiválóbb tagjának kereskedelem és közlekedésügyünk Miniszterének hódoló tiszteletünket bemutatni jöttünk Nagyméltóságod elé, hogy egy részről a nemzet egyik legnagyobb munkásával szemben lerőjünk kedves kötelességünket, másrészt tiszteletünk és ragaszkodásunk megnyilatkozásával csatlakozzunk azokhoz, akik Nagyméltóságodat messze kiható működésében szeretetükkel támogatni törekuszenek.

Mi Arad szab. kir. város különböző vallású polgárainak lelkészei vagyunk, kik az édes haza szeretetében, annak boldogítására közös erővel, egyetértve, egymást becsülve működünk s példával parkodunk hatni, hogy jó intencióinkat hiveink felismerve, velünk együtt kitartással szolgálják hazánk legszen-
tebb érdekeit.

Az erők koncentrálására az egymást megértő munkára szüksége van Exzellenziádnak, a kormány vezetőinek, mert a haza polgárainak egyetértő szeretete és támogatása azok a téglák, melyekből Nagyméltóságotok vasakaratóval, ernyedetlen munkásságával s kiváló tehetségeik érvényesítésével emelkedhetik fel a nemzet nagyságának épülete.

Hogy exzellenziád kora ifjúságától szent lelkesedéssel, Istentől nagy talentummal megáldva éjet nappallá téve küzdött e magasztos célért, mindnyájunk előtt ismeretes; de ismeretesek azon eredmények is, melyeket Nagyméltóságod kormányzó magasságában már eddig is kivívott s szívünk őszinte melegével kívánjuk, hogy hazánk javára célzó minden munkáját Isten bő áldása kísérelje.

— Nagyon jól esik az önök üdvözlése — válaszolt a miniszter — különösen pedig annak formája, amennyiben az összes felekezeteket a legbarátságosabb egyesülésben van szerencsém együtt üdvözölhetni. Ez nekem nemcsak egyéni érzésből esik jól, de jól esik a felekezeti egyetértés és béke e megnyilatkozását látnom, főleg a mai korban, *mikor ez sok helyen meg van zavarva*. Mindenkor őszinte hiva voltam az igazi vallásosságnak, pártolni és becsülni tudok mindenkit, ki vallásához hű s abban megnyugvást, erőt talál. A klérus áldását a legnagyobb köszönettel fogadom s kívánom, hogy zavartalan és áldásos legyen az önök működése is. Mindenhez, a mit tudok, a mit tanultam, a vallásból merítettem az erőt és ihletet, melyet szívesen rendelkezésére bocsátok hivatalomnak s meg is toldom, ha kell, egy lépéssel a kardot, de siker csak úgy remélek, ha számomra a közreműködés biztosítva lesz s munkámtól az isten áldása el nem marad. Még egyszer hálával fogadom az imént elhangzott áldást s szívből kívánom, hogy abban önök is részesüljenek! (Lelkes éljenzés).

A rendfőnök azután egyenkint bemutatta a papság megjelent képviselőit.

A katonaság.

A közös hadsereg és a honvédség tisztikara jött most tiszteletre, Lehman Vincze vezérőrnagy, dandárparancsnok vezetése alatt. A tábornok pár meleg szóval üdvözölte a minisz-

tert s aztán bemutatta a jelenvolt törzstiszteket, kiknek sorában ott voltak: Lázár Frigyes huszárezredes, Wachsmann ezredes, a csász. és kir. 33. gyalogezred parancsnoka, Wawrecska alezredes, térparancsnok, Hadffy Imre őrnagy, honvéd gyalogsági zászlóaljparancsnok, Spalla csendőrszázados, a honvédhuszárság képviselői stb.

A miniszter barátságosan kezét fogott az egyenruhás küldöttség minden tagjával s ezzel az üdvözlés véget ért.

Aradmegye hatósága.

A mint a katonaság kiment, Aradmegye törvényhatósága járult tiszteletre a miniszter elé. A küldöttségben Urbán Iván főispán, Dálnoki-Nagy Lajos dr. alispán s a megye főbb tisztviselőin kívül részt vettek Takácsy Sándor dr., Solymossy Lajos br., Ortutay Gyula, Wittmann János országgyűlési képviselők, Bohus László br. s a törvényhatóság több előkelő tagja.

Az alispán legmélyebb tiszteletének és örömeinek ad kifejezést, hogy a minisztert üdvözölheti. Szép beszédében utal arra a fontosságra, melylyel a gazdasági érdekek mellett az ipar és kereskedelem bír. Tudja, hogy ezek az érdekek összekapcsolva vezetnek a nemzeti boldogulásra. Reményét a miniszterbe veti, ki ez elvben előjár a hazafias érzés egész erejével és hatalmával.

A miniszter körülbelül így válaszolt:

— Fogadják szívből jövő köszönetemet a szép és meleg üdvözlésért. A törvényhatóságok közreműködése okvetlenül szükséges azon a téren, melyen én működöm. Tevékenységemet főképp arra irányítom, hogy az ország fővárosán kívül a vidéket és annak központjait *közgazdaságilag fejlesszem*, mert csak így szolgálhatunk igazán a hazának, a fő- és székvárosnak magának s csak így lesz működésünk egészséges, egyöntetű, mert a politikai erőt a nemzetgazdaság szolgáltatja. Kérem még egyszer, ne vonják meg tőlem a támogatást, Fogadják még egyszer köszönetemet!

A harsány éljenzés után a főispán egyenkint bemutatta a küldöttség tagjait, kiknek mindenikével váltott néhány barátságos szót a miniszter.

Aradváros hatósága.

Salacz Gyula polgármester vezetésével jelent meg Aradváros törvényhatóságának és tisztviselőinek küldöttsége.

A polgármester őszinte örömmel látja a minisztert falai között annak a városnak, mely fejlődését a polgárság szorgalmának, az iparnak és kereskedelemnek köszönheti. Éppen erre való tekintettel üdvözli nagy örömmel a kereskedelemügyi minisztert, mert meg van győződve, hogy látogatása nem mulik a városra háramló haszon nélkül. Köszöni, hogy eljött ide s kéri támogatását, jóindulatát, majd azzal a kívánsággal végzi, hogy buzgó működését koronázza siker.

— Fogadják szíves köszönetemet — felelt a miniszter — a rokonszenves kifejezésért, melyet irántam tanusítottak. Ugy áll a dolog, hogy működésemmel fogva én vagyok leginkább összeköttetésben a városokkal, a polgársággal, épp ez adja meg tevékenységemnek jellegét és jellemét. A mi csak tehetségtől telik, mindent szívesen megteszek a városok és ezek közt *Aradváros javára*, arról biztosíthatom önöket. Kérem az önök szíves közreműködését, szolgálataimat én is felajánlom városuk javára, (Lelkes, hosszas éljenzés.)

A küldöttség tagjait ezután a polgármester bemutatta a miniszternek. Mikor Kristyóry János és Bing Vilmos bemutatására került a sor, megjegyezte:

— Jól ismerem mindkettőjüket már rég!

Állami tisztviselők.

Az összes állami hivatalok tisztviselőit Urbán Iván főispán vezette. A küldöttségben Krausz József pénzügyigazgató jelent meg a pénzügyigazgatóság, Szell Ernő postafőnök a posta és távirtda, Knarr Lajos h. jószágigazgató az áll. jószágigazgatóság, Keller Izsó főmérnök az áll. építészeti hivatal, Veszprémy József főmérnök a kulturmérnökség, Endre Antal főmérnök a folyammérnökség tisztviselői élén.

A küldöttség szónoka, Urbán Iván főispán kijelenti, hogy nem a szokásos formának hanem szívbeti indulatnak engedve, jelentek meg. Kéri a minisztert, fogadja oly melegen az üdvözlést, mint amily meleg az részükről.

— Az önök közreműködése — felelt a miniszter — mindig lényeges volt a kormány czéljainak megvalósítására. Kérem e tekintetben jövőre is szíves közreműködésüket.

Az éljenzések elhangzása után bemutatások következtek.

Igazságszolgáltatás.

A kir. törvényszék, járásbiróság és kir. ügyészség tagjai Ottrubay Károly törvényszéki elnök vezetése alatt jelentek meg. Az elnök örömet fejezte ki, hogy a minisztert a város falai között üdvözölheti. Kívánja, hogy jól érezze magát a városban.

— Szíves megemlékezésükért köszönetet mondok — válaszolt Hegedüs. Közvetlenül ugyan nem érintkezem önökkel, de a közönségnek oly szolgálatokat tesznek, amelynek működésében én is hasznát veszem.

Az államvasutak.

A m. kir. államvasutak aradi üzletvezető-ségének küldöttségét Márk Károly főfelügyelő, üzletvezető kalauzolta a miniszter elé.

Mély tisztelettel üdvözli s köszönetet mond, hogy az államvasut személyzete irányában anynyi jóakarattal viseltetik. Annál nemesebb dolog az, mert nagyfontosságú, minden idejét igénybe vevő teendői között szakít időt magának a kis emberek érdekeinek istápolására.

— Nagyon köszönöm szíves megjelenésüket — hangzott a miniszter válasza — jól mondta az önök szónoka, hogy az önök érdekét mindenkor szívesen viselem. Erről meglehetnek győződve, bármily sok legyen is a gondom. A személyzet érdemeinek kellő méltatásáról soha nem fogok megfeledkezni s kívánságaikat a lehetőséghez képest előmozdítom.

Középiskolák.

A főreáliskola tanári testülete Boros Vida, a főgymnáziumé Burján János s a felső kereskedelmi iskoláé Abrai Lajos igazgatók vezetése alatt, együttesen jelentek meg. A küldöttség szónoka ez utóbbi volt.

A felső kereskedelmi iskola tanári kara és a középiskolák tanárai nevében üdvözli a minisztert, hosszabban beszélve a legmodernebb iskola, a felső kereskedelmi fontosságáról. Miközben örömeinek ad kifejezést, hogy a várost meglátogatta, meghívja a felső kereskedelmi iskolába.

— Nagyon köszönöm a szíves üdvözlést — felelt a miniszter. — Minden befolyásomat érvényesíteni fogom a felső kereskedelmi iskola szaktárgyaira, melyek némileg az én resortomba tartoznak. Nagy szolgálatot tesznek önök, ha növendékeiket a gyakorlati életnek nevelik. A többi középiskolák üdvözlését is köszönettel fogadom s munkásságuk iránt a legnagyobb tisztelettel viseltetem.

A bemutatások után megígérte a miniszter, hogy ha csak a szerét ejtheti, a nap folyamán látogatást tesz a kereskedelmi akadémiában.

A népiskolák.

Varjassy Árpád kir. tanácsos, tanfelügyelő, fekete diszmagyarba öltözötten vezette most a miniszter elé az állami tanítóképző intézet és a városi iskolák tantestületét.

Üdvözi a polgári és elemi népiskolák s az összes népoktatási testülete nevében. Beszédében kiemeli, hogy a városban több mint 1400 iparos tanonc nyer oktatást, közöttük 600 idegen anyanyelvű tanulja meg a magyar nyelvet s a hazát szeretni.

A miniszter megköszönte a szives üdvözlést s hangsúlyozta, hogy a tanítói kar működését nagy figyelemmel kíséri. Hasonlóképp érdeklődik a tanoncziskolák iránt s ha ideje futja, az iskolát megtekinti.

A tisztelegő küldöttség tagjainak bemutatása után az üdvözlés véget ért.

Arad-csanádi vasutak.

Az aradi és csanádi egyesült vasutak igazgatósági tanácsa Bohus Zsigmond br. belső titkos tanácsos, igazgatósági elnök és Vásárhelyi Béla főrendiházi tag, vezérigazgató vezetése alatt jelent meg. A küldöttség szónoka Bohus br. volt.

Örömmel üdvözi a minisztert, hogy bokros teendői dacára időt szakított magának a város meglátogatására. A társulat felhasználja ezt az alkalmat, hogy mély tiszteletét kifejezze. A miniszter szakismeretére apellálva kéri a társulat részére való támogatását.

— Nagyon örülök — válaszolt a miniszter — szives üdvözlésüket köszönettel fogadom s örvendek annak is, hogy Exczellenziádhoz szerencsém van.

Erre a miniszter Bohus báróval és Vásárhelyi Bélával kezét fogott, majd Vásárhelyi bemutatta a küldöttség tagjait, melyben ott voltak: Urbán Iván, Fábrián László, Szatmáry Gyula, Bohus László br., Nachtnébel Ödön, Purgly János, Juhász Bálint, Hegedüs László, Révész Adolf, Vass Gusztáv, Kovács Jakab stb.

A miniszter pár szót váltott a küldöttség tagjaival s ezzel a tisztelegés véget ért.

Kereskedelmi testület.

Az aradi kereskedelmi testület népes küldöttségét Tedeschi Viktor elnök vezette a miniszter elé.

Az aradi kereskedelmi testület nevében, mely a legrégebbiek közé tartozik az országban, üdvözi. Idejövételét reménysugárnak tekint a jobb jövőre. Erőt kér Istentől a miniszter számára, hogy nemes munkáját folytathassa s jobb jövő érdekében.

— Szives üdvözlésüket köszönöm — szólt a miniszter. — Meglehetnek az urak győződve arról, hogy főképp a magyar kereskedelem vidéki fejlesztésére minden lehetőt elkövetek. Erre nézve kérem az önök támogatását is.

Végül Tedeschi kérte a minisztert, látogassa meg a kereskedelmi akadémiát, melyet a testület alapított.

— Mikor régebben Aradon voltam, megnéztem ezt az intézetet. Ha időm engedi, megnézem most is.

Pénzintézetek, részvénytársaságok.

A helybeli összes pénzintézetek és részvénytársulatok monstre-küldöttsége Hieronymi Károly, városunk országgyűlési képviselőjének vezetése alatt tisztelegett a miniszternél. — Hieronymi körülbelül ezeket mondotta:

Mint a Weitzer-féle vaggongyár igazgatósági elnökének jut neki a szerencse, hogy az aradi pénzintézetek és részvénytársaságok küldöttségét vezesse. A miniszter iránti tisztelet és ragaszkodás kifejezése mellett biztosítja arról, hogy működésük közben soha sem tévesztik szem elől a hazafias. célt; ez vezeti mindnyájukat.

— Fogadják szives köszönetemet — felelt Hegedüs. — Önök azon tényezőt képviselik,

melyre mindanyuknak támaszkodni kell, hogy dolgozhassunk. Kérem szives közreműködésüket s én is szivesen felajánlom önöknek szolgálataimat.

Bemutatások után a tisztelegés véget ért.

Lloyd társulat, kereskedők.

Most ismét egy nagyobb küldöttség következett: Az aradi Lloyd társulat, közép-és kis-kereskedők társulata és a kereskedők köre tisztelegett együttesen Bing Vilmos vezetése alatt.

Szónok örömének ad kifejezést, hogy a miniszter meglátogatta a várost, melynek oly tekintélyes ipara és kereskedelme van. Ezekben most válság mutatkozik, ezért annál inkább kéri a miniszter támogatását.

A miniszter megköszönte az üdvözlést s ezzel a kérdéssel fordult Binghez:

— Mióta áll fenn a Lloyd-társulat?

— Harminczegy éve, kegyelmes uram.

— Ugy tudom, a társulat kereskedelmi iskolát tart fenn. Vagy az a kereskedelmi testületé?

— Igen. A mi társulatunk szintén igyekszik előmozdítani az ipart, kereskedelmet. Bátorodom a mi érdekeinket Nagyméltóságod szives jóindulatába ajánlani városunk érdekében is.

— A mit tehetek, megteszem, — felelt a miniszter.

Majd Tenner Józsefhez fordult, kit még aból az időből ismert, mikor igazgató-tanácsosa volt a *Generalis* biztosító intézetnek.

— Hogy megy az üzlet? Jól?

— Igen.

— Az én időmben nagy versenyés volt az egyes intézetek közt.

A szabadelvűpárt.

Az aradvárosi szabadelvűpárt nagy küldöttségét Tagányi István elnök a következő beszéddel vezette a miniszter elé:

Arad sz. kir. város szabadelvűpártja nevében hódolatteljesen üdvözljük Nagyméltóságodat!

Az ország és a nemzet sorsa közgazdasági viszonyaink mikénti megoldásától függ! Mi teljes megnyugvással nézünk a jövő elébe, mivel az isteni gondviselés eme missziót Exczellenziádra ruházta, ki fenkölt szelleme és lankadatlan buzgalmával, fáradságot nem kímélve, országszerte kutatja a bajokat, hogy a haza érdekeinek megvédésével hivatását teljesíthesse! Tartsa meg a magyarok Istene Exczellenziád lelki és testi erejét továbbra is e nagy munkának bevégzésére és a nemzet millióinak áldása fűződik majdan nagy és halhatatlan nevéhez!

— Köszönöm az önök megjelenését — volt a miniszter válasza. — Mint tudják, az utamban politikával nem foglalkozom, de azért jól esik, hogy az aradi szabadelvűpárt is tekintélyes küldöttséggel jött elém és hogy annak soraiban a város legelőkelőbb polgárait látom. Ebből is látszik, hogy Aradnak mily jelentős szabadelvűpártja van. Még egyszer köszönöm szives üdvözlésüket.

Kisiparosok küldöttsége.

A kisiparosok népes deputációjának szószólója újból Hieronymi Károly képviselő volt.

Abban az igazán gyönyörű beszédben, melyet a miniszter a kereskedelmi- és iparkamarában mondott, felszólított mindenkit, hogy terjessze elő, ha valami komoly kérelme van. Most ilyennel áll elő, mint az iparosok szószólója. Nagyon lendítene az aradi iparosok sorsán egy *közműhely* létesítése; lehetséges lenne ezáltal, hogy sok iparos, ki kellő szakképzettsége mellett sem tud boldogulni, virágzóvá tenné üzletét. Biztosíthatja a minisztert, hogy itt könnyebben menne a közműhely megteremtése, mint más városban, mert az iparosok egy csoportja, az asztalos szakcsoport szervezkedett. Sokkal eredményesebb azonban, ha nemcsak

egy csoport, hanem az iparosok minden ága összeáll e célra, melyre nézve a miniszter támogatását kéri.

— Nagy örömmel fogadom e küldöttséget — felelt Hegedüs — a kisiparosok sorsa iránt a legnagyobb érdeklődéssel viseltetem. Programom egyik fő pontja, hogy el ne pusztuljanak e tényezők, melyek oly becsesek előtttem, mert bennök látom a hazafiság, családi élet és erkölcs megtestesülését. (Hosszas, lelkes éljenzés.) El fogok mindent követni, hogy ezen osztály ekzsztenciáját biztosítsam. A közműhely, mint már mondtam, ocsóbbá teszi a megélhetést főleg önökre. A fővárosban csak a napokban nyílt meg két közműhelys az *nemsokára létesül Aradon is*. (Élénk tetzés.) Iparkodni fogok, hogy az ne csak a faiparra terjedjen ki, hanem hogy általános legyen, mert a faipar különben sincs oly nagy válságban, mint például a bőr-, vagy a fém-ipar. Meg lehetnek győződve, hogy az aradi iparosság iránt a legnagyobb érdeklődéssel viseltetem. Örülök, hogy oly hatásos szószólójuk van, mint Hieronymi, kihez engem régi barátság fűz s aki mindig megtalálja tevékonyságomat, a mikor hozzám fordul (Eljenzés).

Varga József még egyszer kéri a minisztert a közműhely felállítására. A miniszter biztosítja, hogy az meg lesz, egy-két nap választja el mindössze a megvalósítástól.

Kiss Ferencz ipartestületi titkár a karácsonyi bazár támogatására kéri a minisztert s erre vonatkozólag kérvényt nyújt át.

— Jóakarattal fogadom — felelte Hegedüs

Végül Ménes-hegyközség választmánya nevében Ortutay Gyula orsz. képviselő, id. Lócs Rezső és Steiner Ferencz tisztelegtek a miniszternél, kérve, hogy Ménes postát kapjon. Ezt a kérvényüket írásban is benyújtották. A miniszter megígérte, hogy a kérelmet lehetőség szerint teljesíti.

Ezzel a tisztelegések véget értek. A miniszter rövid pihenő után kíséretével ismét kocsira ült s először is a várba hajtatott, a hol visszadta a látogatást Lehman tábornoknak. Majd Goldis József püspökhöz és Csák Czirjék dr. tartományi rendfőnökhöz látogatott el.

Ipartelepek megtekintése.

A várból visszajövet, hosszú kocsisortól kísérvé a miniszter Stoll Béla mulakatos ipartelepét tisztelegte meg látogatásával. A bejáratnál a magas vendéget a fiatal tulajdonos fogadta, a ki pár meleg szóval üdvözölte a minisztert és köszönve meg a látogatást. A sürgő-forgó munkások foglalkozását figyelemmel nézte a miniszter, úgy szintén megtekintette azokat a művészi izlésű, pompás vasmunkákat is, melyek éppen dolog alatt voltak. Leginkább felkeltette figyelmét egy rendkívül diszes kovácsolt vascsillár, mely a menyezetről lógott lefelé.

— Hová készül ez? — kérdezte.

— A karácsonyi kiállításra, kegyelmes uram.

— Igazán szép. Valódi műremek. Örülök, hogy láthattam.

Mivel a miniszternek nagyon ki volt szabva az ideje s főleg Hieronymi biztatta, hogy sok még a megnézni való, Hegedüs barátságosan kezét fogott a fiatal iparossal és tovább hajtatott, az utcán összegyűlt sokaság éljenzése közt.

Utja most Reinhart Fülöp butorgyárába vitte, a hol Reinhart Gyula üdvözölte a magas látogatást. A gyártelep nagysága és az a sokoldalú munka, mely a szem elé tárult, valószínűleg meglepte a minisztert. A finomabb butordarabokat tüzetesen megnézte s élénk figyelemmel kísérte a munkások dolgos kezét. Majd az emeletre ment fel s ott is nagy érdeklődés

közt szemlélte meg az izléses, fővárosi termékekkel vetekedő butodarabokat. Megdicsérte a munkásokat is.

— Jó, értelmes kinézésű segédjei vannak, — ugymond.

Végül *Reinhart* bemutatta a miniszternek egyik segédjét, *Taubner* Jánost, a ki államsegélylyel kint volt tanulmányozni a párisi kiállítását.

— Ugy-e, szívesen ment ki? — kérdezte a miniszter. — Jól volt ellátva a csoportos utban?

— Igen jól, kegyelmes uram.

A miniszter kezett fogott a munkással, majd *Reinhart*tól vett barátságos bucsut.

Ifj. *Czeiler* István fabutorgyárát és asztalosműhelyét látogatta meg ezután a miniszter. Itt is meglepte a pompás, ügyes műhely s a munkakör nagy arányúsága, minek a tulajdonos előtt több ízben kifejezést adott. Érdeklődését főképp a forgatható falitábla, egy elmés szerkezetű ablak-berendezés és egy rendkívül finom, elegáns szekrény keltette fel, mely a karácsonyi kiállítás egyik legszebb tárgya lesz. A gyönyörű famunkák közt a miniszter hosszasan időzött s megkérdezte *Czeilert*ől:

— És a közönség hogyan vásárol önöktől?

— Meglehetősen, kegyelmes uram, ámbár most nem igen van pénz.

Czeiler bemutatta a miniszternek *Konrád* Ignác munkavezetőt, ki egy kis gőzgépet készített a karácsonyi kiállításra és *Czirkál* Gyula művezetőt, aki az aradi fa- és fémipari iskola növendéke volt. A miniszter szívesen szorított velük kezét.

Az ereklyemuzeumban.

Az ipartelepekről visszajövet *Hegedüs* Sándor a szabadságharczi ereklyemuzeumban tett rövid látogatást.

A bejáratnál *Varjassy* Árpád kir. tanácsos, a muzeum-bizottság elnöke üdvözölte s felkérte a muzeum megtekintésére.

A miniszter látható érdeklődéssel nézte szabadságharczunk gazdag emlékeit, főleg a ritkaságokat, melyekről *Varjassy* szolgált szakszerű magyarázatokkal. Sorra járt minden termet. Hosszasabban megnézte a vértanuk ereklyetárgyait, *Bem* kardját, *Bohusné-Szögyény* Antónia emléklapjait, az ütőzai harc fegyvereit, az oroszoktól elvett hadi lobogókat (melyek csak ebben a muzeumban láthatók), *Ihász* Dániel lobogóját, a *Kossuth-prést*, *Damjanich* mankóját stb.

— Igazán nagyon sok és értékes tárgy van itt összehalmozva, — mondotta többször.

Mikor elbucsuzott, így szólt *Varjassy*hoz:

— Köszönöm, hogy szíves volt kalauzolni. És még csak arra kérem, legyenek olyan jók és vegyenek fel engem is tagnak a *Kölcsey-Egyesület*be.

A miniszter lejövet kocsijáról, körülhajtott a vértanuk-szobra mellett s *Zala* György mesteri alkotását hosszasan megnézte.

A Neuman-gyárban.

Déli 1 óra volt, mikor a miniszter kíséretével kihajtott a *Neuman testvérek* szeszygyára. A munkások sorfalat állottak, ennek sűrű tömegében gördültek be a hintók a fellobogózt gyártelepre.

A bejáratnál a gyártulajdonosok, *Neuman* Samu, *Neuman* Dániel és ifj. *Neuman* Adolf fogadták a minisztert és a vele jövő nagy, előkelő kíséretet. Üdítővel akarták megkínálni, de *Hegedüs* így szólt:

— Előbb a munka, azután ráérünk arra is.

A miniszter a gyártulajdonosok által kalauzolva, egyenesen a gépházba ment s ott kezdte meg az óriási telep tüzetes megtekin-

tését, miközben ifj. *Neuman* Adolf adta meg a felvilágosításokat. Tetszését fejezte ki a nagyszabású berendezés felett s tetszése mindegyre fokozódott, a mint a hatalmas szeszmérőket, szivattyukat, hűtőket erjesztőket stb. látta. Érdeklődéssel nézte a maláta-zuzó munkáját s a szárított moslékot, mely zsákokba rakva nagy tömegben hevert a padozaton.

— A gazdák rendelkeznek a szárított moslékot? — kérdezte.

— Igen — felelt *Neuman* Adolf — az általi ménesbirtokok legrégibb rendelőink közé tartoznak.

— Az élesztőgyár is állandóan üzemben van?

— Igen, kegyelmes uram.

Ugy a miniszter, mint kísérete folyton érdeklődve járták be a monarchia e legnagyobb szeszygyarának hatalmas területét. A gőzmalom gépháza is nagyon tetszett, főleg a magyar gyártmányu gépek.

A telep megtekintése után a társaság ebédhez ült, melyet az emeleti nagyteremben és a szomszédos teremben szervizáltak. Gazdag lakoma várta itt a vendégeket a pazar teritékű díszes asztaloknál.

Az asztalfőt *Neuman* Dánielné urnő foglalta el, ki lekötözött szívélyességgel töltötte be a háziasszonyi tisztet. Jobbján *Hegedüs* Sándor miniszter, balján *Hieronymi* Károly orsz. képviselő ült, mellettük *Urbán* Iván főispán és *Salacz* Gyula kir. tanácsos polgármester. A háziurakon: *Neuman* Samu, *Neuman* Dániel, ifj. *Neuman* Adolf, továbbá *Neuman* Alfrédén kívül ott voltak: *Institoris* Kálmán főjegyző, *Sarlot* Domokos főkapitány, *Dálnoki-Nagy* Lajos dr. alispán, *Vértesy* Kálmán miniszteri osztálytanácsos, *Vig* Albert iparoktatási főigazgató, *Hollán* Sándor miniszteri titkár, *Besseney* Imre, *Szivák* Imre, *Ortutay* Gyula, *Wittmann* János, *Barakás* Béla dr. és *Manasszy* György dr. orsz. képviselők, *Tagányi* István, az aradvárosi, *Vásárhelyi* László az aradmegyei szabadelvű párt elnöke, *Kristyóri* János kereskedelmi és iparkamarai, *Nikolits* Péter ipartestületi elnökök, *Mark* Károly államvasuti üzletvezető, *Éles* Armin kamarai alelnök, *Virágh* Lajos főmérnök, *Marschall* Lajos dr. és *Edvi-Ilés* László kamarai titkárok, *Varjassy* Lajos városi tanácsnok, *Nesznera* Aladár szakiskolai igazgató, *Madarász* Antal gáji alkapitány, *Lendvai* Sándor, *Brück* Gyula dr., *Koiss* Géza iparfelügyelő, *Reinhardt* Gyula, *Braun* Ede, *Fuchs* Ignác és a sajtó képviselői.

Pezsgőnél megindultak a toasztok. Az első felköszöntőt ifj. *Neuman* Adolf mondotta a minisztere. A nagy tetszéssel fogadott toaszt így hangzik:

A miniszter ur ő nagyméltósága kegyeskedik az iparteleket megtekinteni és abban a gyakorlati életbe való áttételét látom azon szép szavaknak, melyeket ő nméltósága e hét elején a bpesti keresk. és iparkamara ünnepélyén elmondott, amelyek mindazokra, kik ezen szakmával foglalkoznak mély és maradandó benyomást tettek. Mi sem eseteli jobban a mezőgazdaság, ipar és kereskedelem összetartozását, amint azon ott elhangzott mondat, amely szerint az ipar és kereskedelemnek a legerőteljesebb táplálékot a mezőgazdaság szolgáltatja, de viszont nagy tévedés volna ignorálni a kereskedelem és ipar fontosságát, mely hivatva van a mezőgazdasági termékek értékét fokozni. Egy percig sem kételkedem, hogy különösen a vidék felvilágosodott gazdái megalkották a helyes önálló nézetet ezen sokat feszegetett kérdésben, annak dacára hálával tartozik az ipar és kereskedelemnek minden képviselője azért, hogy olyan előkelő helyen, a földművelésügyi miniszter ur jelenlétében oly részrehajlatlanul, oly igazságosan nyilatkoztak hivatásuk fontosságáról. Poharat emelve, Isten áldását kérem azon céltudatos politikára, melyet a

kereskedelempolitikai miniszter ur inaugurált és a mely a magyar ipar és kereskedelem nagyfokú föllendülését és fejlődését van hivatva előmozdítani. Isten éltesse a miniszter ur ő nagyméltóságát!

Az éljenések elhangzása után *Hegedüs* Sándor kereskedelempolitikai miniszter emelkedett szólásra. A *Viribus Unitis* jelmondatból kiindulva szellemes felköszöntőben méltatta a vendéglátó család egymáshoz való kötelékét, testvéri szeretetét és üzleti összeköttetéseit. Kívánja, hogy e jelszóban ne csalódjanak. Élteti a szeretetreméltó háziasszonyt s a cég beltagjait.

Neuman Dániel Hieronymi képviselő egészségeért iszik.

Hieronymi Károly kéri a miniszter jóakarátát Arad város ügyei iránt. Váolja, mennyire magára van utalva haladásában ez a város, de azért nem esik kétségbe a legrosszabb viszonyok közt sem. Élteti képviselőtársait, kik vele Arad mai ünnepére lejöttek.

Besseney Ferencz orsz. képviselő, a Ház nagy humoristája, rendkívül mulattató tonusban válaszolt a toasztra, úgy, hogy az egész lakoma rengett a kacagástól. Majd komolyabb hurokat pengetett és éltette a minisztert és Hieronymit.

Salacz Gyula polgármester, megemlékezve arról, hogy a *Neuman* Testvérek cége a jövő évi augusztusban üli meg fennállásának ötvenedik évét, üdvözli a cég multját, jelenét és jövőjét.

Urbán Iván nem mint főispán, de mint Aradváros polgára élteti Hieronymi Károlyt, mint Arad jövődöbéli képviselőjét.

Tishti Lajos Besseneyi Ferenczet köszönti fel.

Besseney a társaság egészségeért ivott.

Ezzel a toasztok befejeződtek s a fényes, mindvégig hangulatos lakoma délután 4 óraker véget ért. A miniszter és kísérete pedig a legjobb benyomásokkal távozott Arad e nagyszabású virágzó ipartelepéről.

A Dobiaschi-féle gyujtözsínörgyárban.

A *Neumann-gyártól* elindulva *Hegedüs* miniszter a *Dobiaschi-féle* biztonsági gyujtözsínörgyárba hajtatott. Itt *Dobiaschi* József gyártulajdonos fogadta a minisztert és *Dörner* János gyárvezető vezetése mellett tekintette meg a gyárat, mely az országban az egyetlen gyár.

A miniszter örömmel tapasztalta, hogy a gyár mintaszerűen van berendezve, és megígérte, hogy annak fejlesztését szem előtt fogja tartani.

A waggongyárban.

A waggongyár hatalmas munkatelepe előtt nagyszámú közönség gyűlt össze, várva *Hegedüs* kereskedelmi minisztert, ki kíséretével együtt kevéssel 4 óra után érkezett oda. A zászlódiszben álló középület előtt *Hieronymi* Károly, a gyár igazgató-elnöke és *Vásárhelyi* Béla főrendiházi tag alelnök körül *Ramor* Lajos vezérigazgatóval az élén a tisztviselői kar teljes számban fogadta a minisztert.

A miniszter a főbejárat előtt kocsijáról le szállva, *Hieronymi* Károly rövid szavakban üdvözölte és megkérte, hogy a gyárat megtekinteni kegyeskedjék, egyuttal bemutatta *Ramor* Lajos vezérigazgatót, *Joob* Gusztáv helyettes igazgatót és irodafőnököt, *Kvicsala* Henrik műhelyfőnököt, *Ohnheiser* Henrik, *Remenyik* László és *Lövinger* Ignác főmérnököket, *Wappel* Viktor pénztárnokot és *Révész* Béla titkárt, kikkel a miniszter kezét fogott és az urakhoz fordulva örömeinek adott kifejezést, hogy az ország egyik legnagyobb iparvállalatát megtekintheti.

Ekkor *Ramor* Lajos vezérigazgató vette át a vezetést és az óriási telepen végig vezette a

minisztert, kinek nagy szakértelmet eláruló kérdéseire megadta a kívánt felvilágosításokat. A miniszter nagy érdeklődéssel tekintette meg a waggonépítés, a mozdony- és kazánépítés műhelyeit, továbbá a kovácműhelyet, a hid- és vasszerkezet építési osztályát, végül a vas- és fémöntödét.

Az egyes műhelyekben nagyban folyt a munka; a munkások szurtosan álltak a munka előtt és mikor a miniszter kíséretével az egyes munkahelyiségekbe lépett, kalapot lengetve, hangos éljenzéssel üdvözölték a minisztert.

Kellemesen érintette a minisztert, hogy a hatalmas gyár jelenleg a magyar államvasutak nagy szállításán munkálkodik, hogy a boszniai és hercegovinai vasutak számára lokomotivokat és waggonokat épít, hogy a szamosvölgyi vasut és a szerb államvasutak részére ugyancsak munkába vette a lokomotivokat és waggonokat.

Mikor megtudta, hogy a gyár jelenleg körülbelül 2000 munkást foglalkoztat, Ramor igazgatóhoz fordulva így szólt:

— Sok szépet hallottam az Önök gyáráról, gondoltam is, hogy nagy vállalatot fogok itt találni, de hogy ily hatalmas, ily rendezett és mintaszerű gyárat fogok látni, arra igazán nem voltam elkészülve.

Nagy meglepéssel egyezte meg körmenetében a miniszter, hogy a munka helyiségek tágasak és egészségesek.

A gyár megtekintése majdnem egy félórát vett igénybe és mikor ismét visszakerült az igazgatósági épület elé, kezét nyújtotta Hieronymi Károly elnöknek, Vásárhelyi Béla al-elnöknek és Rámor Lajos vezérigazgatónak és legnagyobb meglepédesének adott kifejezést, kijelentvén, hogy az aradi waggongyár a hasonló iparvállalatok terén első helyen áll.

Az igazgatósági irodakelyiségek egyikében frissítőre volt terítve és a miniszter kedélyes társalgás közben ivott egy fekete kávé.

Ezután elbucszott a gyár vezetőségétől és a jelenlévők hangos éljenzése közben távozott el a gyárból.

A villanytelepen és a kereskedelmi akadémiában.

A waggongyárból a miniszter a villanytelepre hajtatott, hol Pekár Károly igazgatósági tag üdvözölte a minisztert, ki a telepet megnevezve meglepédesének kifejezésével távozott onnan.

A kereskedelmi akadémiában Abroy Lajos igazgató fogadta, kinek vezetése mellett megtekintette az internátust, mely szintén a miniszter tetszésével találkozott.

A banquet.

Fél nyolcz óra volt este, mikor a „Rákóczy“ hangjai mellett megjelent a „Fehér Kereszt“ télikertjében Hegedűs Sándor, hogy jelenlétével emelje fényét annak a diszes banquetnek, melyet tiszteletére rendeztek.

A miniszter az asztalfőn foglalt helyet. Mellette ültek jobbra: Hieronymi Károly országgy. képviselő, Goldis József püspök, Fábrián László nyugalmazott főispán, Vásárhelyi Béla főrendiházi tag, Wachsmann ezredes, Salacz Gyula kir. tanácsos polgármester, Veriessy min. tan., Dálnoky-Nagy Lajos alispán, Varjassy Árpád kir. tanfelügyelő. Balra ültek a minisztertől: Urbán Iván főispán, Lähmann Vincze vezérőrnagy, Lázár Frigyes huszárezredes, Vásárhelyi László az aradmegyei szabadelvűpárt elnöke, Márk Károly államvasuti üzletvezető, Hadfy őrnagy, Tagányi István, az aradi szabadelvűpárt elnöke, Csák Czirjék minorita rendfőnök, Robitsek Ágoston stb., szemben ültek a miniszterrel: Kristyóry János a ker. és iparkamara elnöke, Szathmáry Gyula kir. tanácsos, Wittmann

János országgy. képviselő, Neuman Adolf, Nikolics Péter, Éles Ármin stb.

Az étlap a következő volt:

Angol vesepecsenye } körözve
Angol Rostboeuf }
Pulyka és kappan sült ecetes uborka és burgonya salátával
Crèmes és almás pite melegen
Vegyes sajt
Vegyes gyümölcs.

Bor. Magyarádi fehér asztali bor.

A második fogásnál felemelkedett helyéről Urbán Iván főispán és emelkedett hangú szép beszédben Ő Felsége egészségére üritette poharát. A felköszöntőt a közönség állva hallgatta végig.

Azután Kristyóry János az aradi ker. és iparkamara elnöke mondta a következő felköszöntőt:

Uraim! Napjainkban már alap igazsággá lett, hogy az államok hatalmi állását nem a hadi sorba állított százezrek fegyverei, hanem a gyárakban, műhelyekben hasznos munkával foglalkozó százezrek szerszámai és a kereskedelem élénk tevékenységei biztosítják.

Leghatalmasabb szomszédunk példája bizonyítja, hogy nem szedáni győzelem, de az utolsó évtized közgazdasági irányu munkássága emelte oly óriási magasságra, olyan nagy erőre a német államot.

A csak imént lezajlott nagy világversenyben is a munka győzelmi pálmát az a fél vitte el, a melyik legszorgalmasabban építette ki iparának, kereskedelmének védő bástyáit.

Jól eső örömmel tapasztaljuk, hogy hazánk is benne van már azon országok sorában, a melyek az ipar és a kereskedelem fejlesztésével igyekeznek az elsők közé felküzdeni magukat.

Örömmel tapasztaljuk, hogy bár a legfiatalabbak vagyunk azok között, a kik ily irányban szervezkedtek, mégis olyan fényes diadalokat arattunk ezen a téren, a melyek előtt utógondolat nélkül hajtotta meg zászlóját a Párisban itélkezett nemzetközi döntő bíróság.

Hogy ez így van, abból oroszlanrész illeti azt a lelkes vezért, ki a békés hadjáratot szervezi és szíve melegével, lankadást nem ismerő kitartással csoportosítja, erősíti győzelemre hadseregét a kereskedőket és az iparosokat és a kinek tiszteletet parancsoló odaadása e hadsereg támogatóivá teszi az ország polgárait.

Ez a vezér a kereskedelemügyi miniszter ur, kit körülünkben tisztelhetünk.

Reá emelem ezen áldomás poharat, kívánva: hogy a magyarok Istenének áldása legyen rajta és az ő nemes munkáján. Éljen Hegedűs Sándor, a mi szeretett miniszterünk!

A zajos éljenzéssel fogadott beszéd után Hegedűs Sándor emelkedett szólásra és a viharos tetszésnyilvánításoktól többször megszakítva, körülbelül a következőket mondotta:

Tisztelt Uraim! Fogadják őszinte köszönetemet, nemcsak az imént elhangzott áldomásért, hanem azért a fényes fogadtatásért is, melylyel Aradon találkoztam. Nem érdemeimnek tudom én be eme fogadtatást, de törekvéseimnek nem is eredményeimnek, hanem céljaimnak. S éppen az jellemzi e várost, hogy be sem várva munkásságom eredményét, máris előlegezi számomra a pálmakoszorút.

Én, uraim elfogadom ezt. Nem jutalmul, de zálogul. Elfogadom utraivalóul, hogy nehéz utamon, ha csekély erőm lankad, rápillantsak arra a pálmakoszorura, mely az iparosok és kereskedők részéről, hála istennek, mindenütt rámtalál széles ez országban. Szurjon meg bár utamban a tövis, legyen az akár számártóvis is, én megyek a magam útján tovább.

Meggyőződéseim, hogy egyoldalú nemzetgazdasági tényezőkkel nem lehet gazdaságilag megerősödnünk. A felelősség azért, amit eddig mulasztottunk, visszahárul valameny-

nyünkre. Ámde zárjuk le a multat és konstatáljuk egyszerűen, hogy mérlegünk rossz. Én, mint kereskedelmi miniszter mondom önöknek, hogy passzívaink akkorák, hogy nagy munkára van szükségünk, míg a mérleget egyensúlyra billenthetjük.

Hivatalos czimem szerint kereskedelmi miniszter vagyok. De szeretném, ha úgy nevezhetném magam, hogy kereskedelmi és ipari miniszter. Mert az én kötelességeim csak úgy szólnak a kereskedelemnek, mint az iparnak. És kötelességekről szólván, meg kell jegyezni, hogy kötelesség is kétféle van. Hivatalos és nem hivatalos. Eddig, fájdalom, beértük azzal, hogy csak hivatalos kötelességünket teljesítettük. A jövőben, ha eszközeim nem fognak hiányozni hozzá, éjjel-nappali munkával, melyet megkövetelek mindenkitől, s melyben magam járok elől, arra törekszem, hogy felvirágoztassam a kisipart és megadjuk mindkettőnek a nemzeti irányt.

Utazásaim közben sok hasznosat tapasztaltam, de sok elszomorítót is. Ne vegyék uraim rossz néven, de így van ez Arad is. Ilyen elszomorító az is, hogy az iparral és kereskedelemmel keveset foglalkozik a közvélemény. Ám ha tudunk lelkesedni az alkotmány paragrafusai iránt, akkor miért ne lelkesedhetnénk az önálló magyar ipar iránt is. Uttörő munka áll előttem. Olyan vagyok, mint a bányász meggörnyedve dolgozom, de áttörök a földtömegben, amikor az alagut tuloldalán az önök tapsaival fogok találkozni, akkor is azt mondom: Éljen a haza!

Hosszas, szünni nem akaró éljenzés után Tagányi István emelt poharat és lelkes felköszöntő kíséretében Széll Kálmán miniszter-elnök egészségére üritette.

Utána Steinhart Márk is emelt poharat a következő felköszöntőt:

Tisztelt uraim! Arad város mai örömnepén, a midőn szerencsések vagyunk vendégül láthatni falaink között a magas kormány azon illusztris tagját, a ki a mai constellatiók között legfontosabb tárczát képviseli, Arad város polgárainak nagy öröme és nagy meglepédesére szolgál a miniszter ur oldalán láthatni és körülünkben üdvözölhetni egy másik illustris férfit is, a kit csak azért nem nevezek vendégünknek, mert a mi szívünk szerint ő itthon van, valahányszor körülünkben megjelenik és mert tudjuk, hogy itthon is érzi magát közöttünk.

Ez a férfi a mi szeretett országgy. képviselőnk, Hieronymi Károly ó nagyméltósága, a ki egynek érezvén magát velünk, hazasiertett hozzánk, hogy részt vegyen a mi örömnepünkben, mely szemléltető tanuja legyen azon impresszióknak, melyeket a miniszter ur ó nagyméltósága városunkban gyújtott, hogy szószólója legyen jogos és méltányos aspirációinknak és hogy majdan ébren tartsa azt a jóakaratu érdeklődést, melyet a nagy feladata magaslatán álló miniszter ur, városunk mint egy nagy vidék kereskedelmi és ipari emporiuma irányában tanusítani kegyeskedik. És erre senki sincs annyira hivatva, mint éppen nagynevű országgyűlési képviselőnk.

Nemcsak nagy politikai multjánál és országra szóló érdemeinél fogva, melyeket egy pohárköszöntő keretében méltatni akarni, merészség volna és melyek az ő szavának a törvényhozó testületben és a magas kormány előtt kiváló súlyt kölcsönöznek, hanem saját egyéni multjánál fogva is. Mint polgári származásu szellemi munkás kezdte meg politikai pályáját és mint igazi self máraman munkás jellegéhez hű maradt három évtizedet betöltő pályafutása alatt, hű maradt ahhoz még akkor is, mikor a korona bizalma a trón közelébe hívta és mint a kormány tagját az ország élére állította volt.

Az anya tejjel együtt magába szívott demokratikus világnézete, a politikai küzdelem és az élet kohójában minden velleitásoktól megtisztult sziklazilárd szabadelvűsége és soha le nem vetkőztetett munkás jellege őt egyenesen praedesztinálják arra, hogy képviselője és védője legyen a kereskedelem és iparnak és különösen a droit au

travail-ért küzdő kisiparnak és ezzel az ő választókerülete létérdekeinek. Ezen áldásos működésében rendíthetetlen bizalommal és ragaszkodó szeretettel környezik őt hű választói és ezen érzelmeiktől áthatva emelek poharat szeretett országgyűlési képviselőnk, Hieronymi Károly ur ő nagyméltóságára, a mi igazaink hivatott védőjére és kívánom, hogy a magyarok jóságos Istene tartsa meg őt soká, szellemi erőben és testi egészségben, az ő tisztelt családjának, a nagy magyar hazának és ebben az ő hű kerületének, Arad városának.

Majd Ábrai Lajos, a kereskedelmi akadémia igazgatója köszöntötte fel Goldis József aradi román püspököt, melyre a püspök a következőket válaszolta:

Nagyméltóságú Miniszter Ur!
Mélyen tisztelt Urak!

Engedjék meg nekem Nagyméltóságú Miniszter Ur és mélyen tisztelt Uraim, hogy Ábrai kedves barátom megtisztelő szavaira és kiegészítőleg nagyméltóságú képviselőnk felkösztöntőjére, néhány szóval válaszoljak.

Tanár koromban, mint az aradi Kölcséyesületnek szerény tagja, egy tetszéssel fogadott nyilvános felolvasást tartottam a hangyáról.

Miniszter Ur ő Nagyméltósága nem fogja rossz néven venni, ha munkásságára nézve ezen tüneményeszerű kis lényhez hasonlítom.

Mert ki nem ismeri ő Nagyméltóságát, mint aranytollu publicistát, mint bölcs törvényhozót és mint kiváló pénzügyi kapacitást, a ki fényes tehetségeit fáradhatatlan hangyamunkásságával párosítva különösen a tudomány és képzőművészetek terén szerzett érdemeiért tudományos akadémiáink részéről a nemzet halhatatlanai közé soroztatott: Felséges apostoli királyunk pedig a Lipót-renddel való kitüntetése mellett az ipar és kereskedelemügyi miniszteri tárczával ajándékozta meg.

Mint magyar honpolgár lelkemből örülök, hogy a felette fontos ipar és kereskedelemügyi tárcza ily szakavatott kezekre bízott.

Mert én a pazarfényben uszó régi római czirkuszokban nem a küzdelem közben elvérző hatalmas oroszlánokat; nem a győzelem ittas Caesarok diadal szekerei előtt fátylakát vivő óriás-elefántokat, hanem a messze kiterjedő, nagy rizikóval járó kereskedelmet bámulom, mely azon vadszörnyeket Nubiából elhozván, a nubiai sivatagot gazdag jövedelmi forrássá tette. A jelenkorban pedig, merem állítani, az elbizakodott III-ik Napoleonnak szinte legyőzhetetlennek hitt hadseregét leginkább a munka-edzett németek ipara buktatta meg Sedánál.

Midőn kívánom és kérem ő Nagyméltóságát, ki fáradságot nem ismerve a nemzetek apostolaként járja be az ország nevezetesebb vidéki városait, hogy a magas látogatásával szerzett tapasztalást szeretett hazánk javára értékesítse, kérem szeretett városunk felemelése érdekében, hogy az épen ez időszereint gyakran szükségesnek emlegetett harmadik egyetem esetleges létesítésénél Aradot mint topografiai helyzeténél és kulturális szempontból arra leghivatottabbat magas támogatásával szerencsétlenül kegyeskedjék.

De minthogy minden jó eszme sikeres megtestesülésénél egyesült erő játsza a főszerepet, úgy itt is a miniszter jóakarata csak a törvényhozás és hozzátartozói közreműködése mellett válhatik testté: azért poharamat a Miniszter Ur ő Nagyméltósága kíséretében lévő országgyűlési képviselők és állami közegek egészségére ürítem. Éljenek!

Hieronymi Károly országgyűlési képviselő beszélt ezután és tartalmas szép beszéd kíséretében Hegedüs Sándor kereskedelmi miniszter egészségére emelte poharát.

Szivák Imre országgyűlési képviselő, nagy tetszéssel fogadott pohárköszöntője után, Arad közönségére ürítette poharát. Felkösztöntőket mondtak még Reinhart Gyula Urbán Iván főispánra, Beles János a katonaságra, Steigerwald Alajos Fábrián Lászlóra és Bessenyei Ferenc országgyűlési képviselő Salacz Gyula polgármesterre.

Kilencz óra jól elmúlt már, mikor Hegedüs Sándor miniszter fölkel az asztaltól és miután Salacz Gyula polgármester néhány szép szóban még egyszer megköszönte, hogy Aradot megtisztelte látogatásával, elhagyta a „Fehér Kerest” téli kertjét.

A banketten, a már említettek kivül részt vettek a következők:

Hamzsea Ágoston, Vuia György dr., Csorogariu Romulus, Trutia Péter, Purcariu György, Oncu Miklós, Popp János, Stefanucz János, Dinti Sándor, Weisz Márk, Neuman Dániel, Reinhart Géza, Kneffel Lajos, Deutsch Bernát, Dörner János, Cs. Endes Dániel, Tabakovits Emil, Wallfisch Armin, Kohn S. N., Tenner Ignác, Réthy Viktor, Reppmann Gyula, Stengel Andor, Dér Sándor, Binder Grácián, Fényes Dezső, Kotsis Lajos, Dobiaschy József, Singer Gyula, Nachtnébel Odön, Kröp Géza, Csiki László, Röder Ottó, Sorbán János, Winter Gerő, Halmay Andor, Hajek Rezső, Wagner József Szől Ernő, Probszt Mihály, Grim H. József, Korbuly József, Berán Antal, Tenner Adolf, Steiner Ferencz, Schöpflin Agost, Wittmann Antal, Steinhart Mór dr., Robitsek Agoston dr., Maresch Gyula, Laehne Hugó, Kemény Szilárd, Institoris Kálmán, Varjassy Lajos, Wertán Oszkár dr., Virág Lajos, Nachtnébel Odön, Herling Gyula, Sarlot Domokos, Dániel Kálmán, Ottorubay Károly, Fábrián Lajos dr., Krausz József, Tagányi Gusztáv, Gál Lajos, Meszlényi Antal dr., Bing Vilmos, Lendvai Sándor, Kohn Zsigmond, Tenner József, Tisch Gyula, Funkelstein József, Mihalik Péter, Kiss Ferencz, Pancker Viktor, Czeiler István, Glück József, Weil Alajos, Balogh Dávid, Angyal Dezső, Mihalik József, Reinhardt Gyula, Steigerwald Alajos, Assael József, Inokai Tóth Lajos, Gruber István, Glück Károly, Barth János, Rosmanith Albert, ifj. Czeiler István, Fleischer Adolf, Limbeck János, Kohn József, Cziráky Alajos, Sebesy Ferencz, Frick József, Egry Elemér, Stanity Mátyás, Gábor András, Balezny Antal, Gorzó Antal, Steiner Adolf, Varga József, Petroczy Lajos, Czermann József, Stoll Béla, Tedeschy Viktor, Pálmai Lajos dr., Kell Manó, Schäffer Henrik, Löwenstein Lajos, Dániel Lajos dr., Rozsnyay József, Deutsch Testvérek, Meer Armin, Singer Sándor, Gebhart István, Hegedüs László, Szathmáry Gyula, Juhász Bálint, Keller Izsó, Darvas Lajos, Péterffy Andor, Steiner József, Vajda Lajos, Purgly János, Heinrich Sándor, Domány József, Ottenberg Tivadar, Magyar Ferencz, Herczel Bernát, Braun Ede, Ring Géza, Lilienberg Sándor, Lehmann tábornok, Végh főigazgató, Hollán miniszteri titkár, Deutsch Bernát, Fülöp Béla, Teleszky Kristóf, Szivák Imre, Bessenyei Ferencz, Marossy György, Fábrián László, báró Solymossy Lajos, Neszner Aladár, Bejczy Arpád, Tenner Lajos, Simonffy Aladár, Reinhart Kálmán, Réthy Odön, Abray Lajos, dr. Somogyi Gyula, Márk Károly, Kremmer Vilmos, dr. Valkányi Rezső, Benkő István, Nagy Lajos, Fetter Géza, Chirke Vilmos, Steingassner Hermann, Nagy Sándor dr., Kabdebó János dr., Huber Károly, Palágyi, Németh József, Gyulányi Rezső, Bedeus Károly, Fényes Kálmán, Sárközy Tihamér, Langer Aurél dr., Ejszaky Arpád, Martiny Gyula, Hecht Arnold dr., Hajós Arpád, Herman J. dr., Földes Kelemen, Edvillés László, Marschall Lajos dr., Sárga Károly.

Az elutazás.

A banketről hosszú kocsisorban vonultak ki a minisztert kísérők a pályaudvarra, hogy búcsút vegyenek tőle, mielőtt elhagyja Aradot. Körülbelül tíz percczel a vonat indulása előtt érkezett meg a miniszter, kit az egybegyűltek a nagy csarnokba léptekor hangos éljenzéssel fogadtak.

Kedélyes beszélgetéssel töltötte a miniszter itt azt a kevés percet, mely még az indulásig hátra volt. Bessenyei Ferencz országos képviselő, aki még reggelig Aradon marad, tréfás jókedvben kérdezte:

— Kegyelmes ur, hát engem nem viszel magaddal? Pedig milyen jól elbeszélgetnék az uton az aradi szép asszonyokról és a kitűnő pezsgőről.

— Én már csak pihenni fogok — szölt a miniszter mosolyogva — úgy is eléggé kimerítették ezek az ünnepnapok.

Ekkor már jelezték is a külön vonat indulását. Urbán Iván főispán és Kristyórá János rövid pár szóval elbúcsúztak a minisztertől, aki csak annyit válaszolt:

— Arad igazán annyira megnyerte tetszésemet, hogy legközelebb ismét eljövök, még egyszer köszönöm az urak szivességét. A viszontlátásra!

És ezzel titkárával Hollán Gyulával és Barabás Béla dr. országgyűlési képviselővel szalonkocsijába szállt, mire a vonat kirobogott az állomásról.

HIREK.

— A vasut ülése. Mai számunkban egyik makói lap hire után tévesen jeleztük, hogy az aradi és csanádi egyesült vasutak igazgatósága e hó 18-án ülést tart. Az ülés határnapja nincs kitűzve.

— A czárt megmérgezték. Rómából jelentik, hogy a vatikán sifferes táviratot kapott, mely szerint a czár betegségének tulajdonképeni oka mérgezés. A távirat részleteit titkolják.

Koppenhága, november 16.

Pétervárról futár érkezett az özvegy császárnéhoz s több levelet hozott. A levelek tartalma nagyon aggasztó. Szerintük a czár állapota rosszabbra fordult.

Berlin november 16.

Az orosz nagykövetség a viszonyokhoz mérten kedvező híreket kapott. Ezek szerint nagyobb aggályokra nincs ok.

— A horvát tartománygyűlés botránya. A mai zágrábi tartománygyűlésen Brestyonszky képviselő sürgős indítványt nyújtott be az egyesült ellenzék nevében, hogy Ferencz Ferdinánd házassági nyilatkozatát terjesszék a tartománygyűlés elé. Frank képviselő ezt elégtelennek tartotta, árulással vádolva az ellenzéket, mire leirhatatlan vihar keletkezett. Az ellenzékiek ököllet fenyegetőztek, és Frankra rohantak. Majdnem tettelegességre került a sor, mikor a bán elhagyta a termet. Erre az elnök az ülést berekesztette.

— Merénylet a német császár ellen. Boroszlóbból távirják, hogy mikor a német császár ma a meiningeni trónörökösrel a vasutról nyitott kocsiban a dzsidáskaszárnyába hajtatott, a közönség közül egy asszony fejszét dobott a kocsija felé. A fejsze a kocsik mögött földre esett és senkit sem sértett meg. Az asszonyt nyomban letartóztatták. Kihallgatásakor kijelentette, hogy őt a merénylet elkövetésére fölbujtították. Később azonban kitűnt, hogy merénylő nő örült. Schnopke Zelmának hívják, 40 éves. Több baja volt már a hatóságokkal, legutóbb hatóság elleni erőszak miatt. Mikor kihallgatták, azt mondta, hogy az egész világ ellene tör. Mielőtt a német császár felé dobta fejszét, így kiáltott:

— Gyilkos! Tömegek gyilkosa!

Az örült asszony majdnem maga lett áldozata merényletének. A nép, mikor látta, hogy a császárt megakarta ölni, rárohant és ha a rendőrség idejekorán közbe nem veti magát, szétszedi.

— Az irek Krügerhez. Az ir politikai klubok ugyancsak magukra haragították az angolokat. Udvozló táviratot küldtek Krügernek, melyben éles kifejezést adnak a hivatalos Anglia iránt való gyűlöletüknek és erősen elítélik a kapzsi

angol politikát. A távirat különben így hangzik:

„Az a nép, mely már évek óta nyögi azt a rabigát, a melyikbe most az ön népét is hajtani akarják, üdvözlét küldi önnek. Mi két faj arra vagyunk kárthatva, hogy szabadságunkat fegyverrel szerezzük vissza. Szívünk mélyéből rokonszenvezünk önnek s népével és az legforróbb óhajásunk, vajha sikerülne önnek meggyőzni az idegen nemzeteket és kormányait ügye igazságosságáról és ezáltal megtudná akadályozni azt, hogy Anglia az ön hazája ellen újabb bandita vállalkozást merészeljen megkísérteni. Az angol plutokrácia az egyedüli oka az ellenségeskedésnek: ez az oka két ugyanazon fajbeli nép viszálykodásának“.

Hogy az angolok nem sok örvezenni való találhatnak ezen a táviraton, az vajmi nyilvánvaló.

— **A párisi katasztrófa.** Párisból táviratozók: A déli vasuti expresszvonat dachi katasztrófájának állítólag 17 halottja és 30 sebesültje van. A *Matin* jelentése szerint Canevaro herczegné, Peru párisi követének felesége és még egy személy belehalt a dachi vasuti szerencsétlenségénél szenvedett sérüléseibe. A *Gaulois* szerint a katasztrófának 15 halottja van.

— **Bucus a kiállításról.** Párisból táviratozók. Az idegen kiállítási biztosok tegnapi bankettjén *Waldeck-Rousseau* miniszterelnök köszönetet mondott *Richter* német kiállítási biztosnak elismerő szavaiért és azt mondta, hogy annak a műnek, a melyet Franciaország előkészített és a nemzetek segítségével végrehajtott, maradandó emléke lesz. Az ipar rendkívüli fejlődése — mondotta a miniszterelnök — csodálnunk engedte minden egyes fajnak nagyszerű sajátosságát és állandó érvényesülését azoknak az eszméknek, a melyek a haladást a nemzetek közös kincsévé teszik. A kiállítás az egyetértés műve volt, a mely termékeny, békés jövő reményét kelti bennünk. A miniszterelnök beszéde nagy tetszést aratott.

— **Kedélyes öngyilkos.** A bpesti hajó-utca 12 számú házban revolver dörrenés hallatszott ma délelőtt kilenc óra tájban. A lakók ijedten futottak az udvarra, ahol egy földszinti szobában *Csenes Alajos* 55 éves májai születésű szabómester azzal mulatozott, hogy öngyilkossági szándékából üres patronokkal lövöldözött önmagára. A mentőket hívták, akikre azonban alig volt szükség, mert a kedélyes szabómester jó házigazdához illően maga fogadta őket. *Csenes Alajos* urnak komolyabb baja nem esett — mindössze az arcát pörkölte meg szeczesziós időtöltésével.

— **Elített színész.** Érdekes ügyben hozott tegnap ítéletet a budapesti rendőrség. Hetekkel ezelőtt egy előkelő nemesi családból származó földbirtokos jelentést tett a főkapitányságnál, hogy tizennyolcz éves szép leánya eltávozott a szülői háztól és nem tért többé vissza. A rendőrség megindította a nyomozást és csakhamar rájött, hogy a kisaszonyból színésznő lett, s ne hogy a szülői fölfedezhessék tartózkodási helyét, a család nemesi előneve alatt szerepelt. Az apa természetesen megörült a fölfedezésnek, azonban a rendőrség pörbe fogta a kisaszonyt hamis név használata miatt. A színésznő azzal védekezett, hogy neki joga van az előnevet használni, különben igen sok színésznő vett föl egészen új nevet. A rendőrség ezzel szemben kijelentette, hogy neki nincs kifogása az ellen, ha a kisaszony bármily név alatt lép föl a színpadon, azonban az által rendőri kihágást követett el, hogy a bejelentő hivatalban nem a valódi nevét mondta be és ezért az enyhítő körülmények figyelembe vételével el is ítélte 20 korona pénzbüntetésre.

— **Betörés egy magtárban.** *Uj-Szt-Annáról* jelentik, hogy *Ackermann* Jakab nagybirtokosnak az udvaron lévő buzamagtárában ma éjjel, eddig még ismeretlen emberek betörték. Az éppen arra haladó csendőrjártat a zajra figyelmes lett és a rablókra tört, de csak egyet

sikerült elfogniok, *Miskoj* Pável személyében, a többi megugrott. Miskojt a csendőrség kihallgatta, de büntársait nem árulta el.

— **Rendjelszédelgés Franciaországban.** Ismét óriási botrányra van kilátás Franciaországban. A francia naczionalista sajtó nagy botránnyal fenyegetőzik. Azt állítják ugyanis, hogy a köztársaság egyik legelőkelőbb tisztviselőjének fia rendjelszerzéssel foglalkozott. Így többek között egy párisi kereskedőnek nagy pénzért a becsületrend nagykeresztjét akarta megszerezni. A könnyelmű fiatalember a pénzt átvette, de a nagykereszt csak nem akart megjönni. A kereskedő erre dühében följelentést tett. A kamara legközelebb tárgyalja a botrányos esetet. Már interpellációt is jelentettek be ez ügyben.

— **Öngyilkossági kísérletek.** *Reksch* Anna 19 éves budapesti cseléd ma reggel rózsá-utca 35. szám alatt levő lakásán eddig ismeretlen okból sósavat ivott. Súlyos belső égési sebekkel vitték a Rókus-kórházba. Ugyancsak a mérgepohárhoz nyult *Burkovszky* Gizella 23 éves nevelőnő a lakásán, a hova nemrég költözött Léváról. A szerencsétlen teremtés nem tudni, mi okból, marólugot ivott, s most a Rókus-kórházban sinylődik.

— **Az ostálysorsjáték mai huzásán huszezer koronát nyert a 62259-ik számú sorsjegy.**

— **Öngyilkosság a vasuti kocsiban.** A Nagy-Szebenből Arad felé közlekedő vonaton, Radna állomás előtt öngyilkosság történt ma. *Löwi* Ignác olgyai kereskedő, föbelötte magát. Mikor Radnán észrevették tettét, már halott volt. Tárcajában 600 korona készpénzt találtak. — Hogy mi vitte az öngyilkosságra, nem tudják.

— **Katonazene hangverseny.** A *Kass*-féle vendéglőben ma, szombaton este a 33-ik gyalogezred zenekara hangversenyt rendez.

— **T. Üzletfeleink szives tudomására hozzuk,** hogy *Révész* Nándor könyv- és papirkereskedő urat (Szabadság-tér 20. szám. Telefon 265 sz.) képviselőséggel ruháztuk fel, ki elfogad minden a nyomdánkat, valamint az Aradi Közlöny kiadóhivatalát érdeklő megbízásokat.

— **x — Ö kegyelmessége,** Spaun báró tenger-nagy, a Rohitschi savanyuviz kutkezelőségének a tengerészeti elnöki irodafőnöke által köszönetét nyilvánította, az osztrák-magyar haditengerészetnek Kelet-Ázsiában állomásozott hajólegénysége részére ajánlódott nagyobb mennyiségű és kitűnő minőségű rohitschi „Tempel-forrás vizért.“

A képviselőház ülése.

— Az Aradi Közlöny távirati tudósítása. —

Budapest, november 16.

Az ülészak berekesztése előtt az utolsó restancziákat intézte ma el a képviselőház. Miután napirend előtt *Neményi* Ambrus benyújtotta a pénzügyi bizottság jelentését az 1901. évi állami költségvetésről, az interpellációkra való válaszok következtek.

Szell Kálmán mint miniszterelnök és belügyminiszter felelt két interpellációra, köztük a *bosnyák vasutak* fontos kérdésének megoldásáról is szólva.

Részletes tudósításunk itt következik. **Perczel** Dezső elnök megnyitja az ülést. Felolvassák s hitelesítik a jegyzőkönyvet. **Neményi** Ambrus előadó betérjeszti a pénzügyi bizottság jelentését az 1901. évi állami költségvetésről. A jelentést ki fogják nyomtatni és szét fogják osztani.

Következnek a miniszterelnök válaszai.

Az ochotniczai körjegyző.

Szell Kálmán miniszterelnök: *Zmeskál* Zoltán interpellációja ügyében megindította a vizsgálatot a körjegyző állítólagos okirathamisítása ügyében. A vizsgálat még nincs befejezve, de *Zmeskál* fölvetése nem látszik alaposnak. Ismerteti az eddigi hivatalos adatokat, melyek kiegészítése szükséges. Kéri ennek a válasznak tudomásul vételét, a további eredményhez képest jelentést fog tenni. (Helyeslés.)

Zmeskál Zoltán látván, hogy a miniszterelnök a vizsgálatot szigorúan veszi, a választ ideiglenesen tudomásul veszi. Kéri azonban, hogy a további vizsgálattal ne a megbízhatatlan trencsényi közegeket bizza meg.

Szell Kálmán: Ezt a kérést sem teljesítheti, mert ez törvénysértés lenne. *Zmeskál* Zoltán külön vizsgálóbiztos kiküldését óhajtja.

A Ház a miniszterelnök válaszát tudomásul veszi.

A bosnyák kormányzat.

Szell Kálmán: Felel *Visontai* interpellációjára a bosnyák mohamedánok sérelme ügyében. Tény, hogy egy bosnyák deputáció kihallgatást kért a királynál, de nem fogadtatott, mert *Kállay* saját felelőssége tudatában a fogadtatást nem találta helyesnek. A deputáció ugyanis már elintéztett sérelmek dolgában akart petícióval járulni a király elé.

Egy statutum elfogadását akarják, a mely sem állami, sem egyházi szempontból el nem fogadható. A királyi rezolúció igen szelid volt, azt mondta, hogy jogos óhajásaik teljesítéséről a bosnyák kormány fog gondoskodni. A kormány ezenfelül még külön biztató ígéretek is tett.

Ezek után nem volt sérelem, ha a király nem fogadta a deputációt. A magyar kormányt törvény és alkotmány szerint igen is illeti befolyás a bosnyák kormányzatra. De nem egyes ügyekbe való beleszólás joga ez, hanem az egész kormányzati szellemre való befolyás. A megszállott tartományok minden jelentősebb törvénye előzetesen közöltetik a magyar kormánnyal, ugyszintén a költségvetés. A pénzügyminiszter is érvényesíti befolyását a pénzügyi adminisztráció egyes szféraiban. A szóló úgy tudja, a mohamedánokat nemcsak nem zaklatják, de mindig különös védelemben részesítik. Még olyan részletekben is, hogy például a hatósági személyazonosság megállapításánál a mohamedán asszony fátyolát más nem lebbentheti föl, csak a kádi.

Zmeskál Zoltán: Szegény asszony!

Szell Kálmán: Részletesen felsorolja az állami és kulturális élet minden terén a mohamedánok kedvező helyzetét. **Tehát** nyomásról, üldözésről elvi szempontból nem lehet szó. Hogy itt-ott történnek visszaélések, az nem tartozik az általános kormányzati szellem körébe. Az erőszakos katolizálás panaszai is túlzottok, mindössze két ilyen eset van. A monarchia a berlini konferenciából kapott megbízást méltón teljesíti. A megszállott tartományok fejlődése csodálatos, itt nagy érdemeket szerzett *Kállay*. (Élénk helyeslés.)

Visontai Soma hosszasan fejtegeti a mohamedánok helyzetét s azt, hogy az ottani kormányzati szellem nem helyeselhethető. A választ nem veszi tudomásul.

Szell Kálmán miniszterelnök *Visontai* tülzásaival szemben foglal állást. (Élénk helyeslés.)

Visontai Soma viszonzválasza után

A Ház túlnyomó többsége tudomásul vette a miniszterelnök válaszát.

A bosnyák vasutak.

Szell Kálmán: Felel *Pichler* és *Major* interpellációjára a bosnyák vasutak ügyében. Nem tartaná helyesnek, ha ez a kérdés, mielőtt a róla szóló törvényjavaslat a Ház elé kerülne, itt már részletesen tárgyalatnék. Lesz erre annak idején bőven alkalom. Ezért most csak röviden ismerteti a létrejött megállapodást, melynek alapján a vasutépítés meg fog történni, még pedig bosnyák kölcsön útján. . . Kéri adig is, míg mindezt a javaslatban a kormány részletesen előterjeszti, válaszképen tudomásul venni. (Élénk helyeslés.)

Pichler Győző: Szomoruan konstatálja, hogy a közös tanácskozásokon egy nagyfontosságú magyar vonal életbeléptetése elodáztatott.

Szell Kálmán: Melyik vonal?

Pichler Győző (keres az írásában): Most nem bocsátkozhatom részletekbe. (Derűtség.) A hadügyminiszter elől megint meghátrált mindkét miniszter.

Major Ferencz: Hozzájárul a kormányelnök válaszához, de a javaslat tárgyalásánál fel fogja világosítani a közvéleményt a magyar érdek sérelmeiről.

Szell Kálmán megczáfolja a felhozott üres kifogásokat.

A Ház a választ tudomásul veszi.

SZINHÁZ ES IRODALOM.

A színház műsora:

Szombat: Czigánybáró, operette. (Páros bérlet.)
Vasárnap: Délután: Himfy dalai, vigjáték. Este:
Bibliás asszony, operette. (Páratlan bérlet.)

* Diszeloadás a színházban. „A vasgyáros“-t adták ma este a színházban, melynek első felvonása alatt Hegedűs Sándor kereskedelmi miniszter is jelen volt a színügyi-bizottság páholyában, kit a színház előcsarnokában Leszkay András fogadott. Az előadás érdekességét emelte, hogy ez alkalommal lépett fel először Menszáros Gizella, a társulat újonnan szerződött tagja. Menszáros Gizella elegáns és impozáns színpadi alak, ki ép oly izléselesen játszik, mint öltözködik úgy, hogy szerződötése nyereség számba megy. A további érdekesség Súlyomné fellépése Sophie szerepében, ki valóban ügyes mozdulataival, pointírozott beszédjével nagy foku rutinirtságot árult el, kinek gyakori fellépése kívánatosnak látszik.

Nyilassy Máttyás öngyilkos.

— Az Aradi Közlöny tudósítójától. —

Arad, november 16.

A Vasgyáros harmadik felvonását játszották ma este a színházban, amidőn Leszkay András igazgató színéből kikelve, berohan a földszintre és az ott ülő Dr. Tisch Mór színiázi orvoshoz az izgatottság hangján ezt mondja:

— Az Istenért doktor ur, jöjjön gyorsan, Nyilassy Matyi meglötte magát!

A borzasztó hír futótüzként terjedt el a színházban és a színpadon. Eleinte el sem akarta hinni senki, hogy Nyilassy Matyi, az örök derült komikus, a bohém ember mintaképe, aki az élet gondjait soha sem vette komolyan, aki csak nevette az emberek apró baját, aki mindenkor sportszerűleg fitymálta azt, ami másokat komorra tudott tenni, hogy ez el tudná dobni magát oly hirtelen az életet.

Nyilassynak már egy ízben hirdették halálhírét, az újságok ez álhirnek fel is ültek és százféle variációban olvasta ő maga másnap szomorú nekrológját és nevetve mesélgette nem egyszer, hogy milyen mulatságos is az, ha valaki saját maga halálhírét olvassa.

— De azt meg kell hagyni — mondá — hogy szépen irtak rólam az újságíró ténurak; persze sokat füllentettek, sok adomát tettek a számba, de nem igazítottam helyre a tévedéseiket, mert, higyjétek el fiuk, csak halálomban láttam, hogy milyen szellemes gyerek voltam.

Ez a mostani hír, különösen a színpadon hatott megdöbbenően, de titokban egy kis reménység volt mindenki lelkében: hátha csak bolondozik megint a Matyi.

De csakhamar kialudt ez a csöppnyi reménység is.

A megdöbbenő szomorú esetről tudósítónk a következőkben számol be:

Nyilassy Máttyás az Orczy-utcza 1 sz. a. házában Nemesséri Győző, magyar államvasuti hivatalnoknál lakott egy szép tágas utczára nyíló szobában. Szobájába a konyhán keresztül lehetett jutni. Leginkább a konyha egyik sarkában egy asztal mellett tartózkodott, ez volt az ő kedvenc helye. Itt a falra egy vizitkártyája volt szegezve, rajta ez állt:

Nyilassy Máttyás
páholya.

Ma este felé hazajött és háziasszonya Nemesséri Győzőné kérdésére, hogy már itthon marad-e, szobájában fel és alájárva csak annyit mondott:

— Igenis nem! De mindjárt visszajövök.

Már kimenni készült a konyhaajtón, mikor a háziasszonya figyelmeztette, hogy a szobaleányt elküldötte a színházba és az már vissza is hozta a czédulát.

— Micsoda czédulát?

— Hát a próba-czédulát, hogy mikor és miből van próbája.

— Jól van, tegye csak az asztalra.

A czédula melyet Becski színházi ügyelő irt, ott is volt az asztalon.

A czédulán ez volt írva:

8 óra Főpróba
Czigánybáró.
10³/₄ „ Emlékpróba
Meboldogult.
12¹/₂ „ Emlékpróba
Fourchambolt család.
11 „ Összes kar és szőlők
Fekete dominó.
12 „ Nyilassi bolond.
Szervusz te kis bitang
Becski.

Az ügyelő czélzás képen írhatta; „Nyilassy bolond“, ez bizonyára arra vonatkozott, hogy „A bolond“ című operettből van próba. Az ügyelő privat megjegyzése: a kis bitang, arra enged következtetni, hogy ma este még senki sem sejtette, hogy mily végzetes gondolatok járták át a szerencsétlen ember agyát.

Fél 9 óra körül járhatott az idő, a ház gondnoka éppen be akarta zárni a kaput, ami dőn Nyilassy Máttyás a kapun befordult és a azután néhány lépcsőn felmenve, a konyhába lépett.

A háziasszonya éppen akkor a konyhában foglalatokodott és Nyilassy szótlanul az ő „páholyába“ ült. Az asztalon egy kis petróleumlámpa égett, azt tovább toltta magától és zsebéből kirakosgatott mindent, mint azt tenni szokta, mielőtt lefeküdt.

A háziasszony így szólt hozzá:

— Hát Matyikám, vacsorázott már, vagy akar valamit enni?

— Nem, nem akarok semmit enni, csak egy kis teát kérek.

Erre az asszony az asztaltól három lépésnyire álló takaréktűzhelyhez ment, hogy vizet forraljon a teához.

E közben Matyi egy darabka papírt vett elő és kék plajbászsal irt reá valamit.

Mikor Nemesséryné megfordult, Nyilassy már letette a plajbászt és zsebéből a háziasszony szemé láttára egy revolvert vett elő.

Nemesséryné ijedten így szólt hozzá:

— Az istenért Matyi, már megint revolver van magánál?

— Hagyja csak, — mondja Matyi, — nem lesz semmi baj!

— De mikor tudja, hogy nem szeretem az ilyen dolgot látni, — tegye el kérem.

— Sohse bántsa, holnap ugysis visszaadom, — csinálja csak már a teát.

Erre a háziasszony ismét a takaréktűzhelyhez ment.

Ezt a percet használta fel Matyi, megragadta a revolvert, homlokához emelte és szótlanul elsütötte.

A durranásra Nemesséryné összerézzenve visszafordult és rémulve vette észre, hogy Nyilassy homlokából bugyog a vér és az asztalra rogy le, nehéz hörgés közben.

A segélykiáltásra összeszaladt a ház népe, akik aztán kifutottak az udvarra, az utcára e jai kiáltással:

— Segítség! Nyilassy meglötte magát!

Az asztalon vércseppektől elázva egy darab

papiros feküdt, rajta a következő szavak, Nyilassy Máttyás utolsó szavai:

Ne vádoljanak senkit, érzékeny ember vagyok, ezen a potyán nem lehet élni!
Matyi.

A helyszínén néhány perc múlva megjelent Ötvös Dániel dr. kerületi orvos, nyomban utána Tisch Mór dr. színházi orvos, Morgenstern szigorló orvos kíséretében.

Az orvosok rögtön a löse megvizsgálásához fogtak és miután az öngyilkos öntudatlan állapotban bár, de még élt, abban reménykedtek, hogy a golyó a koponyacsontban megakadhatott.

A vizsgálat azonban azt a szomorú eredményt mutatta, hogy a golyó behatolt az agyba és hogy a szerencsétlen ember utolsó perceit éli. Az orvosok a szerencsétlent bevitték szobájába és ott a földön vértócsában fekvé lehelte ki lelkét.

És most szomorú valóság, hogy az ország-szerte kedvelt komikus, az örökké vidám lelkű Matyi nincs többé.

A Kánya-sörccsarnokában ma délben kedves jelenet játszódott le.

Ma délelőtt a Kánya-sörccsarnokában, a kimerőben egy kis társaság ült együtt, köztük Nyilassy Matyi is. Sörözés közben vig cseveggéssel töltötték el az időt.

Eközben belépett dr. Radó Károly, ki egy ügyfelével ott találkat adott. Amint az asztal felé közeledett, ahol Nyilassy ült, ez felállt e szavakkal:

— Jó napot kedves Carolusom, sajnálom, hogy nem maradhatok veled együtt, de fel kell mennem a színházi irodába; oda rendelt a direktor, hogy átvegyem a szerződést.

És Nyilassy vette kalapját és a nála megszokott komikus páthosszal így szólt:

— esküszöm, a magyarok Istenére, hogy visszajövök.

Nem tellett belé egy negyedóra és Matyi ismét belépett.

— Uraim! mondá a kalapját magasra emelve, ne tessenek engem továbbra bagatellizálni, mert én nagyságos ur vagyok.

— No Matyi, mondá egyik tréfálva talán csak nem ütötte meg utközben a főnyereményt?

— Azt még nem, hanem, ha nem hiszitek, hogy nagyságos ur vagyok, hát itt van schwarz auf weisz! — és ezzel egy levelet nyujtott át Carolusnak. A boritékon ez volt írva

Leszkay András szinigazgató.

Nagyságos

Nyilassy Máttyás urnak

Aradon.

— Hát ki sem bontottad? — kérdi Carolus.

— Sohse bontom ki, ugy is tudom, mi a gázsi és hogy mennyi a levonás, —

Ezzel zsebre dugta a levelet és leült az asztalhoz és kicsapongó jókedvvel itta meg a sörét.

Volt nála egy kis tajtekipa, azt ugy töltötte meg dohánnyal, hogy egy szivart tört össze és azt gyümöszölte be a pipába.

— Ezt a pipát a kis Bodától kaptam — szép kis pipa nemde? Ep ilyen pipám volt akkor is, amikor halálhíremet költötték — nem nagyszerű?

— No Matyi, ha meghalnál én fátylát vinnék a temetéseden.

— Erre már Istók ugye iszunk egyet! És Matyi kocintott a pohárral és még azt jegyezte meg pajzán jó kedvvel:

— A temetésemen gyerekek anyi korcsmáros és vendéglős hitelezőm lesz, hogy országos kongresszust tarthatnának!

Ily diskurzus folyt a kis társaságban, míg mindnyájan ebédre menve, el nem szállingóztak.

*

És este 10 órára már Matyi jobb hazába költözött; a derült mosoly helyére a halál sápadtsága ült; apró folyton nevető szemei, megtörvén, megüvegesedvén, és homloka redőiben, melyben a pajzán humor istenkéje ült vigan, a megfagyott vér piroslott.

A pályatársak közül legelsőként Mezey Péter, Hegyessy Gyula és Boda siettek a szerencsétlenség helyére. Megható volt, amikor a borzasztó látványtól köny csordult szemükbe és sirtak, ők, kik a legkedvesebb jó barátot vesztették el hirtelen.

Aggódva kérdezték az orvosokat, hogy nincs-e mentés? És az orvosok lakonikusan felelték: Nincs!

A szintársulat tagjai még az éj folyamán meg tudták, hogy legjobb pályatársuk nincs többé. Leszákay András színigazgató rögtön intézkedést tett a végtisztességre vonatkozólag. Az eddigi megállapodás szerint a temetést az igazgató a saját költségén rendezi. A temetés vasárnap délelőtt 11 órakor fog végbe menni.

Nyugodjék békével a sokat hányatott művész, ki csak barátokat tudott szerezni és kit mindenki igazán szeretett.

Utolsó szerepe volt a kertész „A báránycák”-ban; mily azivből fakadólag nevetett, kaczagott a színpadon, és a közönség hévvel tapsolt neki jóízű humoráért.

Csak tegnap irtuk meg lapunkban, hogy Nyilassy Mátyás újból aláírta a szerződést és hogy ez a hír bizonyára örömmel tölti el a nagy közönséget.

Holnap mint Zsupán a „Czigánybáróban” kellett volna fellépnie a színpadon — és ő lelépett az élet színpadáról örök időre.

*

Az öngyilkosság okára nézve bizonyosat nem tudni. Nagyon valószínűnek látszik, hogy valami szerelmi bánat adta kezébe a fegyvert. Utolsó sorai misztikusan hangzanak és inkább anyagi zavarokról beszélnek. De az előbbi vélemény lesz az igazi, erre mutat az a kijelentése, melyet ma délelőtt a színházi irodában Rubos Arpád rendező előtt tett. Mikor ugyanis ma délelőtt a szerződését Rubos neki átadta: ily szavakra fakadt:

— Most már rendben volna minden, csak a lelkem . . . !

Rubos megkérdezvén őt, hogy mi az, mi baj? — azt válaszolta:

— Tíz év óta szeretek egy nőt és most elakarnak tőle rágalmazni, hogy nekem valami szegedi viszonyom volna.

Erre Rubos tréfálva így felelt:

— Matyikám, én nem ismertem magát ilyen Don Juannak.

Matyi megráztán fejét, így szólt távozás közben:

— Hej! majd meglátjátok, hogy yem lesz ennek jó vége . . .

Vagyonit viszonyait rendezettnek lehetett mondani. Havi gázsiját az esedékesség napján sohasem vette fel teljes összegben, sőt gyakran 60—80 koronája volt benn, mit ő nem vett fel csak 3—4 koronát vett ki és a többire nézve azt mondta, hogy hadd kamatozzék, míg szükség lesz reá.

A kínai háború.

— Az Aradi Közlöny távirati tudósítása. —

London, november 16.

A Daily Telegraph-nak jeientik Sanghaiból 14-iki kelettel: Csangkingi megbízható magánjelentések szerint Tuan herceg azt a parancsot adta a csangcsui tartományi hivatalnokoknak, hogy tegyenek előkészületeket az özvegy császárné fogadására. A Daily News-nak jeientik Sanghaiból 14-iki kelettel: Sang tatóáj azt jeienti, hogy ma titkos rendeletet kapott, a mely Tuan és Csuang hercegeket életfogytig való börtönbüntetésre, Juhsien-t pedig számkivetésre és kényszermunkára ítéli. Mind a hármat a birodalom legszélső határára küldik. Csausucsiáu-t megfosztották hivatalától.

London, november 16.

A Times-nak jeientik Pekingből 13-iki kelettel: Niucsvang-ból érkezett megbízható jelentések szerint az oroszok, noha kijelentették, hogy nem akarják kifosztani a sanhaikvan-niucsvangi vasutat, Niucsvang mellett a folyón keresztül a vasut anyagszereiből száz tonnát szállítottak át az orosz-mandsuriai vasúthoz.

London, november 16.

A Times-nak jeientik Pekingből 13-iki kelettel, hogy Oroszországnak Kinához intézett arra a fölszólítására, hogy vegye át újra Mandsuorszag polgári közigazgatását, Szecsuan tatár tábornokot kinevezték újra Mandsuorszag fő-kormányzójává.

London, november 16.

A Times pekingi értesülése szerint a kínai békebiztosok az özvegy császárnétól e hó 10-én kelt táviratokat kaptak, a melyekben a császárné kötelesség-mulasztást vet szemökre, mert nem akadályozták meg, a Kina belsejébe küldött büntető expedíciót. Az özvegy császárné még folyton bocsát ki hivatalnokokat kinevező rendeleteket.

Washington, november 16.

Hir szerint a pekingi követek elé terjesztett javaslatok részletei, a melyeket a londoni táviratok közöltek, lényegökben helyesek. A külügyminisztérium több javaslatot rendkívül oktalannak és nem kívánatosnak tart, de nem gondolja, hogy ez a tény följosogitva az Egyesült-Államokat, hogy elváljanak a hatalmasságok konzertjétől.

TÖRVENYKEZÉS.

§ A Mihajleanu-pör. Budapestről táviratozók: Trifanov azt mondja, hogy Mitev elégette Szarafov-nak azt a levelét, a melyben Károly király meggyilkolását elrendelte. Mitev tagadja ezt.

Trifanov elmondja, milyen szerepet játszott Szarafov parancsára Fitovszki meggyilkolásánál. Csak a vizsgálat alatt a vizsgálóbíró szobájában értesült az ellene szőtt összeesküvésről. Trifanov azt mondja továbbá, hogy Drolev ruszcuki kapitány egy levélben azt jelentette, hogy a szófiai bizottság elhatározta, hogy Károly királyt bombával és nem törrel fogja megölni. Januárban bizonyos Konov György jött Bukarestbe, hogy meggyilkolja Jonesco Demeter minisztert. (Mozgás.)

Az egyik esküdt kérdésére kijelenti Trifanov, hogy eltökélt szándéka mindent leleplezni. Meg van róla győződve, hogy a bizottság kiaknáta a bolgárok hazafiságát és hogy a bolgár kormány türte a titkos bizottságokat.

Az elnök bemutatja az esküdteknek a bizottság által kölcsön fölvétele végett adott kötvények fotografiáját.

A tárgyalás felfüggesztése után Dimitrov Sztojánt, Mihajleanu tanár gyilkosát hallgetták ki. A vádlott a vizsgálóbíró előtt tett vallomással ellenkezőleg tagadja, hogy a bizottságnak valamely tagja bérelte volna fel a gyilkosságra. A bizottság tagjait nem ismeri, csakis Mihajleanu lapjának, a Peninsula Balcanicá-nak olvasása keltette benne a gyilkosság gondolatát. Az elnök egy cikket mutat a vádlottnak az-

zal, hogy mondja meg, mi van benne, a mit azonban a vádlott nem tud megmondani. Ezzel bebizonyult, hogy Dimitrov nem tud románul, tehát mostani állítása valótlan. A vádlott ezt az ellentmondást azzal magyarázza, hogy a vizsgálóbíró verte. Az elnök több tanut szólít elő, köztük egy újságíró és kérdést intéz a védőkhöz, akik jelen voltak a vádlott kihallgatásán. Mindannyian kijelentik, hogy a vádlottal nem bántak rosszul. Valahányszor rábizonyul egy-egy ellentmondás, mindig más személyre fogja rá a vádlott, hogy őt bántalmazta. A vádlott, tagadását megmagyarázzák vádlott-társainak levelei, a melyekben fölszólítják őt, hogy a tárgyaláson mindent tagadjon. Az elnök ezeket a leveleket fölolvastatta. A vádlott-társak beismerték, hogy a leveleket ők irták.

NAPIREND.

November 17. Szombat. Róm. kath. naptár: Csod. Gergely. — Protestáns naptár: Csod. Gergely. — Izraelita naptár: Sabbat, Dhaje Szára. — Görög-keleti naptár (november 4.): Joannicz. — A nap kél 6 óra 53 perczkor, nyugszik 4 óra 4 perczkor. — A hold kél 1 óra 56 perczkor, nyugszik 1 óra 37 perczkor.

Időjárás. Légnomás reggel 7 órakor 7605 milliméter, délután 2 órakor 7582 milliméter. — Hőmérsék reggel 7 órakor C° + 8.0, délután 2 órakor C° + 14.0. — Szél iránya és ereje reggel 7 órakor DK. 5, délután 2 órakor K. 6. — Felhőzet reggel 7 órakor többnyire borult, délután 2 órakor félborult. — Csapadék az utóbbi 24 órában 1 milliméter.

Időjárás. A központi meteorologiai intézetnek Aradra küldött táviratát szerint a mai napra a következő időjárás várható: Boros, enyhe, helyenként csapadék.

November 17. A Kölcsey-egyesület hangversenynyel egybekötött fölolvás-estéje délután 4 1/2 órakor (Városház.) — Műkedvelői előadással egybekötött táncszívalom (Wagongyári kantrn.) — Az aradvármegyei gazdasági-egyesület igazgató-választmányi ülése délelőtt 10 órakor.

KOZGAZDASAG ES KÖZLEKEDES.

Aradi heti gabnavásár.

— Az Aradi Közlöny tudósítójától. —

Arad, november 16.

Az időjárás még mindig szép és nem is enged a tél közeledtére következtetni.

A mezeti munkálatokat rövid időn belül befejezik, mely után a felszántatlan termőföldek már csak tavasszal lesznek művelve.

A mai hetivásárra mintegy 3000 métermázsa buza és 800—1000 métermázsa tengeri behozatal volt, mely jó kínálat mellett nyomott napi áron kelt el.

Mai áruk: Az áruk 50 kilogramm súlyegységet véve alapszámításnak, korona értékben:

I-ső minőségű buza 6.50—6.60.

Közép minőségű buza 6.30—6.40.

Uj tengeri 4.05—4.10.

Rozs névleges jegyzés 6.00—6.10.

Arpa névleges jegyzés 5.40—5.50.

Zab névleges jegyzés 4.80—4.90.

Az irányzat változatlan.

Budapesti áru- és értéktőzsde.

— Az Aradi Közlöny távirati tudósítása. —

Budapest, november 16.

Déltőzsde. A buza kínálat kielégítő, vételkóv mérsékelt. Nyugodt irányzat mellett 18,000 métermázsa került változatlan áron forgalomba. Egyéb gabonafélék bányadtak. Malmok tartózkodók. Időjárás borult.

Zárul 12 órakor:

Buza 1901. áprilisra	7.61—7.62
Buza októberre	7.76—7.77
Rozs 1901. áprilisra	7.22—7.24
Zab 1901. áprilisra	5.60—5.61
Tengeri 1901. májusra	5.05—5.06
Repce októberre	

Zárul 5 órakor:

Buza 1901. áprilisra	7.60—7.61
Buza októberre	7.74—7.75
Rozs 1901. áprilisra	7.22—7.23
Zab 1901. áprilisra	5.59—5.60
Tengeri 1901. májusra	5.06—5.07
Repce októberre	13.10—13.20

Zárul 5 órakor: korona

Oszták hitelrészvény	660.50
Magyar hitelrészvény	672.50
Leszámítolóbank részvény	429.—
Rima-Murányi vasmű részvény	486.50
Oszták-magyar államvasúti részvény	659.—
Közuti vasút	596.—
Városl villamos vasút részvény	277.—

Budapest-kőbányai sertéskereskedelem.

— November 16. —

Magyar elsőrendű: Öreg nehéz páronként 400 kilogrammon felüli sulyban — fillérig. Öreg közép páronként 300—400 kilogramm sulyban — fillérig. Fialat nehéz páronként 320 kilogrammon felüli sulyban 96 — 98 fillérig. Fialat közép páronként 251—320 kilogramm sulyban 96 — 98 fillérig. Fialat könnyű páronként 250 kilogrammig terjedő sulyban 96 — 98 fillérig.

Magyar szedett: Nehéz páronként 280 kilogrammon felüli sulyban — fillérig. Közép páronként 240—280 kilogrammon felüli sulyban — fillérig. Könnyű páronként 240 kilogrammig terjedő sulyban — fillérig.

Romániai: Nehéz páronként 320 kilogrammon felüli sulyban — fillérig. Közép páronként 250—320 kilogrammon felüli sulyban — fillérig. Könnyű páronként 250 kilogrammig terjedő sulyban — fillérig. Romániai eredetű (Stachl) Nehéz páronként 240 kilogrammon felüli sulyban — fillérig. Könnyű páronként 240 kilogrammig terjedő sulyban — fillérig.

Szerbiai: Nehéz páronként 280 kilogrammon felüli sulyban 94 — 96 fillérig. Közép páronként 240—260 kilogramm sulyban 93 — 94 fillérig. Könnyű páronként 240 kilogrammig terjedő sulyban 92 — 94 fillérig.

Megjegyzés. A fent jegyzett árak suly szerint és pedig a szokászerű levonások mellett, egy kilogramm sulyra fillérekben értendők. Szokászerűleg a hizott sertések teljes (bruttó) sulyából az étlere páronként 45 kilogramm vonandó le. A sertések vételárából a vevő javára 40% vonandó le. A sertések osztályozásánál azok teljes (élő) sulya vétetik irányadóknak.

Sertéslétszám. November 14-én volt készlet 35402 darab, november 15-én főlhajtott 346 darab, november 15-én elszállított 236 darab, november 16-án maradt készletben 35512 darab. Üzlet: Változatlan.

Hivatalos árfolyamok

a budapesti áru- és értéktőzsdén.

Budapest, 1900. november 16.

Magyar aranyárjádék 40/0	96.05
Magyar koronárjádék 40/0	90.30
Magyar arany 4 1/2 0/0	99.50
Magyar ezüst 4 1/2 0/0	99.25
Magyar keleti vasut	98.50
Magyar földtehermentesítési kötvény	91.25
Magyar italmegváltási kötvény	98.40
Horvát-szlavon földtehermentesítési kötvény	92.50
Magyar nyerevreménysorsjegyek kölcsön	—
Tiszaszabályozási és szegedi kölcsön	141.—
Osztrák papírjádék	97.85
Osztrák járadék ezüst	97.65
Osztrák járadék arany	95.50
Koronárjádék	98.25
1860-iki államsorsjegyek	133.50
Osztrák-magyar bankrészvény	1690.—
Magyar hitelbank részvény	670.50
Osztrák hitelintézet részvény	662.75
Osztrák-magyar államvasut	659.—
20 frankos arany (Napoleonkor)	19.21
Német birodalmi marka	117.60
London	240.55
Páris	95.85

REGENY-CSARNOK.

A kétlelkű ember.

— Regény. —

Irta: **Groller Balduin.**

As Aradi Közlöny-nek fordította:

Radó Issó.

[29]

(Folytatás.)

— Hogy munkámat siker fogja-e koronázni, azt nem tudom, de van küldetésem és én hiszek benne.

— Kegyed meg fog felelni e küldetésnek.

— A ködség, mely önt elfogta, rajtam is diadalmasodott, de csak rövid ideig, mert legyőztem azt. Fialat, tapasztalatlan leány nem való e helyre. Ez érthetően hangzik. De vegye azt az esetet, hogy nagy háboru következett volna be és a palotánkban nehéz sebesültek egész raja fetrengene — nem lenne-e szent kötelességem e szerencsétleneket ápolni, úgy ahogy tudom? A golyó nem szégyenlős és nem veszi tekintetbe a gyöngé, lányos habozást. A golyó sebet üt ott, ahol talál. És nekem ne szabadjon egy halállal vívódó szerencsétlenen segíteni, mert emellett oly látvány tárulhatna elém, mely fiatal leányt pirulásra készített? Igen, szégyenleném magam, de nem e látvány miatt, hanem az elcsépelet frázisok miatt, amelyekkel megakadályozni akarnak az emberszeretet legszentebb kötelességének teljesítésében. Hallgat reám, Scarpi ur?

— Hallgatok, csak folytassa bárónó.

— Továbbá az is hibám, hogy mint tapasztalatlan leány, a világról és az emberekről keveset tudok. Elismerem. De hiszen én nem törekedem a világra. Zárdszerű elvonultságban fogom életemet tölteni, mint egy remete. Fogalmam sem volna, és nem is kellene, hogy

legyen azokról az állapotokról, amelyek ott elém tárulni fognak. És ez nincs így, helyesen. A jó társasághoz tartozó leányokat a helyzetnek és viszonyoknak teljes tudatlanságában nevelik föl. Engem sem neveltek másként, de én a saját személyemet illetőleg magam segítettem legalább e hiányokon, úgy, ahogy tudtam. Azt mondom, hogy a leányok előtt bizonyos dolgokat titkolni kell. Mert a tudás sokkal jobb öre a testnek és léleknek, mint a tudatlanság. A tudás nem ejtethet feltét rajtunk, sőt nemesít és éretté tesz. Nem akarok tudatlan libácskának látszani, mint-hogy nem is vagyok az. De ily körülmények között az egész újabbkori irodalmat is el kellene zárni előlünk. Mert aki Tolstoit, vagy Zolát olvassa, aki egyáltalán oly költő műveit olvassa, aki mélyen markol be az emberi lélekbe, az nem mondhatja el magáról, hogy ő tudatlan. És így bátran mondhatom magamról, hogy tudó vagyok. Hivatásomhoz mérten eleget tudok és nem szégyenlem magam ezért. Sőt bevallom „Nanát“ is olvastam és nem találtam benne olyast, mely káros hatással lehetne reám. Az új környezet tehát nem fog elijeszteni és nem is fog meglepni. Ezt akartam önnek elmondani, hogy a jövőben ne tekintsen úgy reám, mint tudatlan fiatal leányra. Minél borzasztóbb lesz az a környezet, annál inkább fog erősíteni kötelességemben, melyet életcéllul tekintek és amelynek az önfeláldozásig akarom szentelni magam. — De Scarpi ur — ön nem hallgat reám.

Scarpi legutóbb tényleg nem figyelt a bárónó beszédére. Elfogultság, melyről ő maga sem tudott számot adni, vett erőt rajta. Az ablakhoz állt és álomba merült, melyből csak Alexandrine ébresztette fel.

— En fölfedem ön előtt bensőmet — szölt Alexandrine szemrehányó hangon — és ön figyelmet sem szentel nekem.

— Nem úgy bárónó! kegyed igazságtalan velem szemben. Csak magamhoz kell térnem. Nem is gondolja, hogy szavaival mennyire belemarkolt a szívembe. Mily kicsinyesség volna tőlem, ha most életbölcseleteket vetnék föl, ahol oly szerető szív munkál a nagy mű érdekében. Hogy célját elérje — nem kérdem. Érzem, hogy nagy és szép dolog e célért áldozni. De azt érzem, hogy kegyed nem fog eredménytelenül küzdeni. Magamon érzem. Magam sem vagyok jobb azon elveszettekénél, akik az ön védőszárnyai alá kerülnek. Bensőleg ingatag, kora ifjuságtól magamra hagyatva, nem őrizve az anya féltő szeretetétől, mindig csak a véletlennek voltam kiadva, mely döntött a fölött, vajjon jó, vagy rossz utra térjek. Magamon érzem, hogy az ön közelléte mily áldás lesz az eltévedt, ingatag emberi lelkekre. De e tudattal egy másik is fölmerül előttem, melyet azonban sejtetnem sem szabad, de amely nyomorulttá tesz — az életre.

Alexandrine komolyan nézett Scarpi szemé közé. Ez az ember, aki belső gyöngeségét vallotta be, magas fokban nyerte meg részvétét. Ep az ily megtört jellem ragadta őt az embérszeretet áldozatteljes művéhez.

— Beszéljen csak, Scarpi ur, az soha sem árt, ha becsületesen kibeszéljük magunkat. Talán van még balzsam és vigasz az ön számára és ha nem — a közlés által szíve megkönnyebbül.

(Folytatása következik.)

IDEGENEK ARADON.

— November 16. —

Fehér Kereszt szálloda. Inkó Jánosné birto-kosné Alvác. — Engelman Antal utazó Bécs. — Wilhelm Armin utazó Bécs. — Reiss Dávid utazó Bécs. — Reich Gyula utazó Budapest. — Kopp Dávid utazó Bécs. — Rosenblüh Herman utazó Bécs. — Wilhelm Lajos utazó Budapest. — Riesz Béla utazó Bécs. — Gross I. bérióné Battonya. — Bardasch I. őrnagy Gyulafehérvár.

Vass Szálloda. Török Arpad kir. közjegyző Világos. — Lélek István cukrász Makó. — Likic Henrik utazó Bécs. — Grosman Farkas kereskedő Jásznapáti. — Klein Herman utazó Szeged. — Kohn Jakab utazó Bécs. — Diamant Jakab utazó Bécs. — Gross Lajos utazó Budapest. — Hoffman Henrik utazó Bécs. — Falk Henrik utazó Berlin. — Weis Armin utazó Budapest. — Wampetits József vendéglős Budapest.

Nádor szálloda. Beér Kálmán ref. lelkész Kis-Pereg. — Lovagi Sándor pénzügyőri felügyelő Kur-tics. — Wegman Péter gazdálkodó Paulis. — Mercse Pálné g. kel. lelkészné Sajtény. — Szabó Sándor anyakönyvvezető Dombiratos. — Weisz Ignác fürdőhérlő Menyháza. — Bagdy Lajosné vendéglősné Kisjenő.

Vasuti közlekedés.

(Érvényes 1900. évi október hó 1-től.)

ARADROL	ARADRA
Budapest felé indul:	Budapest felől érkezik:
Nagyváradra reggel 5.10	Személyvonat reggel 6.05
Gyorsvonat reggel 8.18	Személysz. tv. reggel 9.10
Személyvonat d. e. 11.20	Gyorsvonat délelőtt 11.51
Személysz. tv. d. u. 3.56	Gyorsvonat d. u. 3.55
Gyorsvonat délután 4.21	Személyvonat este 7.11
Személyvonat este 9.35	Szm. v. Szolnokról este 8.48
Erdély felé:	Erdély felől:
Személyvonat reggel 6.35	Soborszi ról reg. rel 6.59
Gyorsvonat délután 12.11	Személyvonat d. e. 10.50
Soborszig délután 2.04	Radnáról déli. An 2.36
Személyvonat d. u. 4.30	Gyorsvonat délu. An 4.06
Radnág este 6.35	Személyvonat este 8.57
Gyorsvonat este —.—	Gyorsvonat delelőtt 8.23
Temesvár felé:	Temesvár felől:
Személyvonat reggel 6.20	Vegyesvonat d. e. 10.43
Személyvonat d. e. 11.56	Személyvonat d. u. 3.44
Vegyesvonat délután 5.—	Személyvonat éjjel 10.55
Szeged felé:	Szeged felől:
Vegyesvonat reggel 6.45	Személyvonat reggel 8.53
Személyvonat d. u. 4.25	Vegyesvonat este 6.50
Brád felé:	Brád felől:
Személyvonat reggel 6.25	Borosbesről szv. r. 8.08
Vegyesvonat d. u. 12.06	Vegyesvonat d. e. 11.—
Borosbesbesig szv. du. 5.20	Személyvonat este 7.—

Városi színház.

Bérlet 48. sz.

Páros.

Szombaton, 1900. évi november hó 17-én:

A cigánybáró.

Nagy operette 3 felvonásban. Irta: Jókai Mór. Zenéjét: Strauss J.

S Z E M É L Y K K:

Zsupán . . . . . Nyilassi M.	Szaflí . . . . . Rédei Szidi.
Arzena . . . . . Felhő Rózsi.	Barinkai . . . . . E.-Szabó J.
Mirabella . . . . . Tolnainé.	Gábor diák . . . . . Erczkövi K.
Ottokár, fia . . . . . Nemes S.	Pali, cigány . . . . . Czako V.
Gróf Carnero Hegyessi Gy.	Szeplí . . . . . Jeney Gy.
Czipra . . . . . Parlagi K.	Pista . . . . . Solyom L.

Kézdeté 7 órákor.

NYILTTÉR.*

Telefon 139. sz.

Telefon 139. sz.

A fűtési idény beálltával

ajánlunk igen t. vevőinknek első minőségű

szagtalan

fűtő-kőszén

50 kilós zsákokba csomagolva

≡ bérmentve házhoz szállítva ≡

100 kiló 3 korona 40 fillér.

Allandó raktáron tartunk elsőrendű

kovács-kőszén

és darabos

bükk-faszén

50 kilós és 25 kilós zsákokban.

☞ Megrendelések pontos hazaszállítása végett

fél nap időt kérünk. ☞

Kneffel Károly és Fia

vaskereskedése Aradon.

M. kir. államv. debreczeni üzletv.

27581—1900 szám.

Pályázati hirdetmény.

Alulírott üzletvezetőség az 1901. esetleg további két évben szükséges pályafentartási fák, deszkák, pallók szállításának biztosítása céljából pályázatot hirdet.

A pályázati feltételek, méretjegyzékek és ajánlati minták minden üzletvezetőségnél és kereske-

delmi és iparkamaránál megtekinthetők, a debreczeni üzletvezetőségnél díj nélkül is megszerezhetők.

A pályázati feltételek alapján szerkesztett ajánlatok 1900. évi november hó 20-án déli 12 óráig nyújtandók be a debreczeni üzletvezetőség I. osztályánál. A bánatpénzek egy nappal előbb leteendő az üzletvezetőség gyűjtő pénztáránál.

Magyar királyi államvasutak üzletvezetőség Debreczenben.

(Utányomás nem lesz díjazva.)

Arad sz. kir. város főkapitányától.

15370—1900. khsz.

Hirdetmény.

Belügyminiszter úr ő nagyméltóságának 103425/VI sz. a. körrendeletében foglaltak szerint Glasgow angol kikötő városban a pestis jelenléte megállapított.

A fenti számú magas ministeri rendelet értelmében a pestis továbbhurcolásának megállítására céljából felhívom mindazokat, a kikhez netalán Glasgoból jövő utas érkeznek, hogy ezen körülményt haladéktalanul jelentsék be hivatalomban. Arad, 1900. október 18-án.

Sarlot Domokos,
főkapitány.

15511—1900. khsz.

Hirdetmény.

Közhirre teszem hogy az Arad sz. kir. város iparhatósága és aradi járás főszolgabírói hivatala mellett működő iparhatósági megbízottak választására jogosult iparosok és kereskedők névjegyzéke a kapitányi hivatal iparügyi osztályában 1900. nov. 12-től 1900. nov. 20-ig közszemlére tételük ama figyelmeztetéssel, hogy az a hivatalos órák alatt megtekinthető s az ellen netalán emelt kifogások 15 nap alatt ugyanott írásban benyújthatók.

Arad, 1900. november 10-én.

Sarlot,
főkapitány.

12078—1900. khsz.

Hirdetmény.

F. év augusztus havában Aradon egy zálogjeggyel találtattott.

Az elzálogolási tárgy: egy aranyláncz.

Felhívatik az ismeretlen tulajdonos, hogy a zálogjeggyel kelő igazolás utáni átvétele céljából a kapitányi hivatalban jelentkezék.

Arad, 1900. október hó 24-én.

Sarlot,
főkapitány.

15901—1900.

Hirdetmény.

A mérnöki hivatal véleménye alapján tekintettel a beállott hideg időjárásra, értesitem az érdekelteket, hogy október hó 15-től április 15-ig terjedő idő alatt a butorszálító kocsik bármely útvonalon szabadon közlekedhetnek minden bejelentés vagy külön engedély nélkül.

Kötelesek azonban a kocsit használók azon idő alatt míg a butorszálító kocsik aszfalt burkolaton akár megrakodás, akár máscsélből huzamos idő alatt áll, a kerekek alá 8 cm. vastag pallót helyezni, nehogy állásközben a kerekek az aszfaltba bevágjanak.

Az uttest épségének megóvása szempontjából azonban a 6 loerónél nagyobb lokomobilok, kocsira rakott gyári kazánok egyáltalában mindazon járműveknek melyek 30 métermázsán felül terhet visznek vontatása ezután is bejelentendő.

Arad, 1900. október hó 25-én.

Sarlot,
főkapitány.

Magyar kir. államvasutak igazgatóság.

45109. F. IV. szám.

Hirdetmény.

A kézbesíthetetlen és fölös szállítványok a vasuti üzletszabályzat 70. §-a értelmében nyilvános árverés útján, d. e. 9 órakor az alább felsorolt állomások teheráru raktáraiban a következő napokon kerülnek eladásra, melyhez a t. közönség ezennel meghívatik.

Állomás	1900. november.
Szeged	19-én
Debreczen	19-én
Győr	20-án
Pécs	20-án
Veszprém	21-én
Kolozsvár	21-én
Budapest Dunapart	22-én
Arad	22-én
Kassa	26-án
Pozsony	26-án
Zágráb	27-én
Budapest Józsefv.	27-én
Szabadka	28-án
Eszék	28-án
Nagyvárad	29-én
Szatmár Németi	29-én

Budapest, 1900. november hóban.

Az igazgatóság.

4586—1900. tkvi. sz.

Árverési hirdetmény kivonat.

Az aradi kir. törvényszék mint telekkönyvi hatóság közhirre teszi, hogy a kir. adóincstár végrehajthatónak, Jósztzy György aradi lakos végrehajtást szenvedett elleni 268 kor. állami és városi adó tökékövetelés és járulékaik iránti végrehajtási ügyében az aradi kir. törvényszék területén lévő, Aradvárosában fekvő az 1543. és 1531. sz. tjkvben A. + 2. a. foglalt ingatlanra 2700 korona becsértékben továbbá az 1543 sz. tjkvben A. + 1. alatti ingatlanra 142 korona becsértékben és összesen az árverést 2842 koronában ezennel megállapított kikiáltási árban elrendelte, és hogy a fennebb megjelölt ingatlan az 1900. évi november hó 27-ik napján d. u. 3 órakor ezen kir. tszék 48. sz. árverelési irodában megtartandó nyilvános árverésen a megállapított kikiáltási áron alól is eladatni fog.

Árverezni szándékozók tartoznak az ingatlan becsárának 10%-át készpénzben vagy az 1881. évi LX. t.-cz. 42-ik §-ában jelzett árfolyammal számított és az 1881. évi november hó 1-én 3333. szám alatt kelt igazságügyminiszteri rendelet 8. §-ában kijelölt óvadékképes értékpapírban a kiküldött kezéhez letenni, avagy az 1881. LX. t.-cz. 170. §-a értelmében a bánatpénznek a bíróságnál előleges elhelyezéséről kikiáltott szabályszerű elismervényt átszolgáltatni.

Kelt Aradon, 1900. évi július hó 18-ik napján. — Az aradi kir. tszék mint telekkönyvi hatóság.

Zubor,

kir. trszéki bíró.

3162

Bármily színű haját

lehet 10 percz alatt szép feketére festeni a HAJÓS-féle

MELANOGEN-nel;

legjobb ólommentes, teljesen ártalmatlan hajfestőszer, ára egy adag egy frt.

TYÚKSZEM, SZEMÖLCS,

és mindenféle bőrkeményedés ellen a legbiztosabb hatású szer a Hajós-féle

ANAGALLIN,

— ára egy üveg 35 kr. —

NYILATKOZAT.

Igen tisztelt gyógyszerész Ur! Nem mulaszthatom el, hogy ezuton is hálás köszönetemet fejezzem ki Önnek az Ön által feltalált „Anagallin“-ért, melynek rövid használata után sikerült kellemetlen szemölcsöimtől megszabadulni. Különböző szerekkel már évek óta próbálgattam eredmény nélkül, míg az most végre az „Anagallin“-nal sikerült. Fogadja érte ismételt köszönetemet. — Arad, 1900. okt. 27-én. **Vidor Sándor.**

Fenti szerek kaphatók csakis a készítőnél:

Hajós Árpád

gyógyszertárában

Arad, Andrassy-tér 22. sz., a megyeházzal szemben.

A legnagyobb vidéki napilap most az

ARADI KÖZLÖNY

Tökéletesen pótol minden fővárosi lapot. Arad-, Csanád-, Békés-, Temes-,
Torontál- és Hunyad-megyékben már

a kora reggeli órákban

≡ hirül viszi mindazt, amit a budapesti lapokból csak délután olvashat e vidék közönsége. ≡

Az ARADI KÖZLÖNY

megjelenik naponta **12—14** oldalon, vasárnap **24** oldalon.

Előfizetők kedvezményei:

Minden előfizető értékes és diszes könyvajándékot kap karácsony napjára.

Minden előfizető ingyen kapja vasárnaponként az „**Ország Világ**“ című képes hetilapot, ha kezelési és postaköltség fejében negyedévenként 75 krt beküld az Aradi Közlöny kiadóhivatalának.

Gyűjtők kedvezményei:

Aki az Aradi Közlönynek 1 negyedéves előfizetőt szerez: ingyen és bérmentve kapja meg **Murai Károly** pompás adomagyűjteményét.

Aki az Aradi Közlönynek 3 előfizetőt gyűjt: ingyen és bérmentve kapja meg **Bartók Lajos** „**Téli Regék**“ című diszművét, melynek bolti ára 30 korona.

Aki az Aradi Közlönynek 5 előfizetőt gyűjt: ingyen és bérmentve kapja meg **Mikszáth Kálmán** „**Jó palócok**“ című nagyszerű diszmunkáját, melynek bolti ára 50 korona.

December elsején belépő előfizetőknek, ha az előfizetési összeget november 20-ig beküldik: a lap a beküldés napjától november végéig ingyen jár. — Előfizetési ár december hórá helyben 2 korona, vidékre 2 kor. 40 fill.

Beküldött czimekre tiz napig küld mutatványszámokat

Az Aradi Közlöny kiadóhivatala.

KASSOWITZ FÜLÖP

férfi-, fiu- és
gyermek-ruha
≡raktára≡

ARADON, Andrassy-tér 9., a Minorita-templommal szemben.

Mérték utáni megrendelések pontosan és izlésesen eszközöltetnek.

ZÁLOGCZÉDULÁKAT,
tört aranyat, ezüstöt és mindennemű
ékszertárgyakat
a legmagasabb árban megvesz
vagy ujjakká átcserél: 2903
DEUTSCH IZIDOR
órász, ékszerész, Templom-u., Minorita-palota.

Egy gyakornok,
ki már egy évig gőzfűrészes és fa-
raktárban alkalmazva volt, az iro-
dai teendőkben is jártas, egy ha-
sonló üzletben
alkalmazást keres.
Czím a kiadóhivatalban.

Vadat

minden mennyiségben **vesz** a
legmagasabb napi áron

Kemény Testvérek

kiviteli üzlete 3190
Nagy-Szalontán.

≡ Birtokosok és gazdák ≡

egybehangzó jó véleményt adnak kipróbálás után a

Somogyi Géza-féle szabad. állattáporról,

a mely rendszeresen adva, az állat szervezetére igen jó-
tékony hatással bír, mert rendben tartja az emésztési
szerveket, fokozza az étvágyat, ez által az állatnak a ren-
des vérkeringése megóvja a betegségtől és elősegíti a hi-
zást, miáltal az hamarabb eladásra kerülhet, a mi anya-
gilag igen nagy előny.

VÉDJEJY.

13852. sz. szabadalom.

Számos elismerő és köszönő levelek megerősítik a fen-
teket, melyekből csak az alantit közlöm:

Tekintetes Somogyi Géza urnak Arad.

Ertesítem, hogy az Ön gyártmányát képező
állattápor kipróbálva, azt az állatok, — kiváló-
lag pedig a sertések táplálásánál jónak találom,
— s így az állat emésztésére, valamint az eset-
leg fellépő betegség gyógyítására és meggátlá-
sára bármikor is a legelőlegben ajánlom.

Székesfehérvár, 1900. február 24.

Tisztelettel:

Pauer István,
Székesfehérvár sz. kir. város
állatorvosa.

Igen tisztelt Uram!

Az Ön által gyártott m. k. szabadalmazott
állatok emésztését elősegítő perát úgy sertésim-
nél, valamint tehénimnél alkalmazva, tapasztal-
tam, hogy azoknál az emésztést kitűnően elő-
segítette és sertésim közt ezen per használata
folytán sertésvesz vagy egyéb betegség nem for-
dult elő, dacára annak, hogy a szomszéd udvar
vészes fertőzött volt. Ennekövege ezen per a leg-
előlegben ajánlhatom.

Majlátfalván, 1899. évi okt. hó 14-én.

Tisztelettel: **Deák Lajos,** jegyző.

Ennekövege egy gazda sem mulasztja állatainál a Somogyi Géza-féle állattá-
por alkalmazni, mely csak akkor valódi, ha a 13.652. sz. szabadalmi szám és az
itt látható védjegy rajta van a osomagon és a dobozon. Egy osomag 18 kr., egy
negyed kilós doboz 45 kr., egy fél kilós doboz 90 kr.

Kapható Aradon: Földes Kelemen gyógyszerész urnál, Vojtek és Weisz droguista,
Éles Armin, Fejér Gyula, Karácsonyi Antal, Daimel Lajos, Pollák József, Nagy
Farkas, Ring Zsigmond, Weisz Dávid, Ferber Lajos urak fűszerkereskedésükben
és úgy Aradon, mint Aradmegyében bármely üzletben. 2341

Egyedüli és kizárólagos szőnyegraktár

DOMÁN SÁNDOR

Szabadság-tér 17.

Egyedüli és kizárólagos szőnyegraktár

DOMÁN SÁNDOR

Szabadság-tér 17.

Ha jó KÁVÉT

akar inni, rendeljen a

FIUMEI KÁVÉBEHOZATALI TÁRSASÁG-tól

≡ Fiuméből. ≡

4 1/2 kg.	New-Cuba	finom típusú	frt 6-75
" "	Manilla	zamatos, erős	6-75 "
" "	Hodeida	Mocca pompás íze	7-42 "
" "	Soerabaja	legfin. aromatikus	8-55 "
" "	Cuba, Ceylon, Menado	Külön keverék (külön külön cso- magolva)	7-42 "

2923 A kávéhoz csomagolható:

1/2 kg.

— Imperial-tea 1 frt 60 kr. —

Minden olvámolva és bérmentve utánvétellel.

Árlap ingyen és bérmentve.